



Ponedjeljak, 17. decembar, 3907.

Home

Komentari

Kulturna politika

Ekonomska politika

Debate

Prika

» Impresum

» Pretplata

» Kontakt

» Oglašavanje

» Novi broj

» Prošli brojevi

» Posebna izdanja

» NSPM Analize

» Linkovi

»»» **Debate:**»»» [Kosovo i Metohija](#)»»» [Srbija i Crna Gora](#)»»» [Srbija i NATO](#)»»» [Srbija među ustavima](#)»»» [Crkva i politika](#)»»» [Kuda ide Srbija?](#)»»» [Svet nakon 11.](#)»»» [septembra](#)»»» [Istina i pomirenje na ex-YU prostoru](#)»»» **Komentari:**»»» [Politički život](#)»»» [Kolumne Đ. Vukadinovića i S. Antonića](#)»»» [Kulturna politika](#)»»» [Ekonomska politika](#)»»» [Polemike](#)»»» [BiH - deset godina posle Dejtona](#)»»» [Savremeni svet](#)»»» **Pregledi:**»»» [Prenosimo](#)»»» [Prikazi](#)»»» [Hronika](#)»»» [Ankete](#)»» [EKONOMSKA POLITIKA](#)**Ekonomska politika****Miroslav N. Jovanović (1)****BAR 1.918 PREPREKA NA PUTU SRBIJE KA ČLANSTVU U EU****1. Uvod**

Nova srpska politička misao objavila je raspravu „[Koliko Evropska unija treba Srbiju i koliko Srbija treba Evropsku uniju? Osnovna pitanja i odgovori](#)“ (2) septembra 2006. Od tada je prošlo određeno vreme koje dozvoljava refleksiranje starih i dodavanje novih razmišljanja autora o istoj temi koja se i dalje održava pri samom vrhu razmatranja o mogućoj budućnosti Srbije.

Evropska unija i moguće pristupanje Srbije ovoj međudržavnoj instituciji u relativno daljoj budućnosti povezano je u javnosti Srbije sa brojnim očekivanjima, nedoumicama, nerazumevanjem, strahom, radošću i povremenim manipulacijama. Tema je važna, široka i složena, pa postoji potreba za osnovnim i razumljivim objašnjenjima.

Dok je u Srbiji ova tema među prvima po važnosti i skoro na vrhu svih državnih rasprava, unutar EU i u njenim zemljama članicama pristupanje Srbije EU ne izaziva gotovo nikakvu pažnju ili prioritet. Razlog je jednostavan – EU je zauzeta mnogo bitnijim sopstvenim problemima kao što su buduće ustavno ustrojstvo i ratifikacija Reformskog ugovora iz 2007, bezbednost (borba protiv kriminala i terorizma), nezaposlenost, imigracija, demografski problem (starenje stanovništva), monetarna unija, energetska sigurnost, očuvanje jedinstvenog tržišta i zajedničke spoljne politike, globalizacija, povećanje uticaja u svetu u kojem dominira sila kao što su to Sjedinjene Američke Države (SAD) (uz Kinu, Rusiju i Indiju), i još nezavršeno prilagođavanje na istočno proširenje EU.

Ova kratka i slobodna akademska rasprava o pogodnostima i problemima koji su povezani sa mogućim pristupanjem naše otadžbine EU osvrće se na sledeće teme. Na početku se govori o osnovnim geopolitičkim pojmovima. Zatim slede rasprave o uslovima za pristupanje EU, zakonodavstvu, pregovorima, funkcionisanju EU i njenom budžetu. Nastavlja se razmatranjem efekata integracije, interesom EU za uključivanje Srbije i interesom Srbije za ulazak u EU. Zaključku prethodi viđenje o mogućoj budućnosti EU.

**2. Geopolitika**

Geopolitika je nauka čija je osnovna tema proučavanje pitanja kako geografski položaj države u prostoru određuje i utiče na političke događaje u datoj zemlji. Geopolitika ima tri osnovna zakona:

- Države donose odluke prvenstveno u sopstvenom nacionalnom interesu.
- Politički događaji su sa prolaznim dejstvom. Ovo dejstvo može ponekad relativno „lako“ i brzo da se promeni.
- Dugoročna prijateljstva, trajni savezi, dugotrajno (bratsko?) razumevanje i večita zahvalnost među državama i u međunarodnim odnosima ne postoje. Nikada i nisu postojali u dugom roku. Postoji i traje jedino politika nacionalnih interesa. Ali i navedeni interesi mogu lako da se promene u skladu sa situacijom datog trenutka.

Navedeni geopolitički “zakoni” jednostavni su i jasni. Mali komentar ovde zaslužuje drugi zakon. U njegovom okviru se, između ostalog, misli i na društveno-političko uređenje države, a ponekad na državne granice. U pogledu promene društveno-političkog uređenja zemalja, setimo se relativno brze i korenite promene sistema u zemljama istočnog bloka početkom devedesetih godina. Sličan je i primer brzog procvata kvinslinških režima za vreme Drugog svetskog rata. Libija je bila nekoliko decenija „otpadnička“ zemlja, bila je i bombardovana, ali je sa istim starim rukovodstvom izabrana u nestalno članstvo Saveta

bezbednosti Ujedinjenih nacija 2007. U pogledu promene državnih granica, ako je neko rođen recimo 1940. u Novom Sadu, i ako pretpostavimo da je ta osoba živela sve vreme u rodnom gradu, tada je živela u šest država sa različitim imenima i granicama, a sve to samo u jednom životu. Do sada. Da izbrojimo: Kraljevina Jugoslavija, Mađarska, FNR/SFR Jugoslavija, SR Jugoslavija, Srbija i Crna Gora, i Srbija. Ovakvo stanje se često olako previđa. Ali to su nepobitne geopolitičke činjenice. Po ovome ispada da je region Srbije sličan nekom krevetu na rasklapanje.

Vlada naše otadžbine trebalo bi da u svetlu navedenih geopolitičkih zakona objasni razumljivo, podrobno i strpljivo narodu Srbije šta znači članstvo zemlje u EU. Šta i kada ono donosi zemlji i njenim žiteljima, a istovremeno i koliko ono staje u novcu, suverenitetu, naporima i vremenu.

Svaka politička odluka mora prvenstveno da vodi brigu o dobrobiti sopstvene države i naroda. Dobrobit ostalih država igra, naravno, ulogu, ali sopstvena dolazi uvek na prvo mesto. To svaka država u EU, a pogotovo ako je ona velika, jasno pokazuje i nesumnjivo sprovodi. „Držati se nacionalnog samointeresa nije zločin.“ (3) Dobiti i cena koja treba da se plati za većinu stavki povezanih sa pristupanjem EU mogu da se procene u vremenu i novcu. To se mora predočiti narodu na razumljiv način. Recimo, koliko koja stavka staje preračunata u mesečni penzijski fond, ili koliko je to kilometara autoputa ili kilometara nasipa za odbranu od poplave...

Mora se uvek imati na umu da se sve u životu i stvarnosti ne može i ne treba meriti kroz prizmu novca i tržišta. Pogotovo ne članstvo države u EU. Postoje mnoge druge velike dobiti, koristi, prava i obaveze koje ne prolaze kroz novčane i tržišne tokove. Ali finansijski momenat je bitan i mora da se nađe „na stolu“. Pitajte o ovome recimo Britaniju, skandinavske države, Poljsku ili Nemačku i druge koje su u EU. Pa kada se sve ovo jasno objasni, neka naš narod odluči o ovako bitnom pitanju po državu. Ova odluka naroda lako može da bude i zahtev državnim organima da ubrzaju potrebne radnje povezane sa pristupom EU.

### 3. Uslovi za pristupanje EU

EU je svesna da je njena politika proširenja jedna od najsnažnijih poluga kojima ona raspolaže u odnosima sa zemljama mogućim kandidatima za pristupanje. Postoji nekoliko zvaničnih i pravno obavezujućih uslova za pristupanje zemlje EU. Njih je definisala EU na samitu u Kopenhagenu 1993:

- Zemlja treba da je evropska.
- Treba da je demokratska sa vladavinom prava (što uključuje zaštitu manjina i dobre susedske odnose sa drugim državama).
- Treba da ima tržišnu privredu koja funkcioniše i koja može da izdrži oštra pravila konkurencije na tržištu EU.
- Zemlja mora da prihvati i sprovede „acquis communautaire“.

Uz navedeno, EU mora da ima dobru volju i funkcionalni kapacitet (institucije, budžet) da primi u članstvo novu zemlju. To znači da mora da funkcioniše uspešno na dobrobit i postojećih i budućih građana EU. Prijem nove zemlje članice ne sme da ugrozi sprovođenje postojećih politika EU. U sadašnjem trenutku vremenske institucije EU zahtevaju ozbiljne prepravke pre bilo kakvih novih proširenja. Ovo pogotovo važi u pogledu mogućeg ulaska Turske u EU, o čemu se već pregovara.

Tekuća i zvanično proklamovana politika proširenja EU zasniva se na tri principa (European Commission, 2006, str. 5–14):

- Konsolidacija plana EU za proširenje : EU je obazriva u pogledu novih obaveza povezanih sa proširenjima, ali će poštovati već preuzete obaveze. Pregovori o proširenju EU su počeli sa Turskom i Hrvatskom, a zemljama zapadnog Balkana ponuđena je „evropska perspektiva“. Ova perspektiva podrazumeva samo pružanje određene šanse za pristupanje EU, ali ne i obećanje ulaska u klub EU. Evropska komisija je u svom novom dokumentu (European Commission, 2007, str. 2) navela da ova perspektiva uključuje mogućnost pristupanja EU „jednom kada se za to ispune potrebni uslovi“. Ovi potrebni uslovi nisu taksativno navedeni.
- Rigorozno, ali fer uslovljavanje : Šta znači „fer uslovljavanje“ nije definisano. U svakom slučaju, buduće zemlje kandidati za ulazak u EU biće podvrgnute do sada najstrožim ispitima i filterima prilikom prijema u članstvo. (4) Zbog toga EU pravi pre prijema nove zemlje u svoje članstvo bukvalno anatomsku analizu njene privrede, politike i društva.
- Podrška javnosti u EU : Ako je cilj uspešno proširenje EU, tada ono mora da ima podršku javnosti u zemljama članicama EU. Proširenje EU treba da pruži koristi građanima EU, i to mora da im bude jasno predočeno unapred. Evropska

komisija će da prati i osluškuje javno mnjenje (interes, brige, očekivanja) u zemljama EU prilikom budućih koraka ka proširenju. (5) Demokratski legitimitet je osnova u procesu pristupanja EU. Ovaj zahtev za podrškom javnosti u EU je potvrđen u novom dokumentu Evropske komisije (European Commission, 2007, str. 15 i 19).

Opšti uslovi za pristupanje su takvi da EU može da ih tumači jako široko. Ona to i čini. Zemlja koja pristupa određenom „klubu“ mora da prihvati njegova pravila. Jedan visoki briselski zvaničnik EU izjavio je uglednom *Ekonomistu*: „Jednom kada zemlja podnese molbu za pristupanje EU, ona postaje naš rob.“ (6) Ovo znači da zvaničnici EU u pregovorima o pristupanju zemlje EU mogu da postupaju manje-više po svom nahođenju zavisno od datog političkog trenutka, uslova i potreba. Određeno opravdanje za navedeni odnos EU prema zemljama kandidatima može da se nađe u činjenici da čim zemlja pristupi članstvu EU, ona odmah izgubi najveći deo volje za daljim reformama.

Visoki zvaničnici EU često su „obletali“ Srbiju tokom 2006. i 2007. i najozbiljnije govorili i nudili joj „evropsku perspektivu“ ako ispuni uslove EU. Konačni, detaljan i jasan spisak tih uslova, ma koliko da je isti podroban, nije predložen ni Srbiji, a ni ostalim zemljama potencijalnim kandidatima i kandidatima za članstvo u EU. (7) Spominje se često „konstruktivnost“ Srbije u okviru raznih pitanja bez definicije navedenog pojma koji je u diplomatiji vrlo, vrlo rastegljiv. On može lako da znači, između ostalog, i bespogovorno prihvatanje ponuđenog rešenja od EU.

Ipak, ne treba uopšte sumnjati u dobre namere, volju i iskrenost ponuda EU. Od zvaničnika EU se ništa drugo ne može i ne treba očekivati. U njihovom opisu radnog mesta je da rade na integraciji Evrope i na proširenju EU. Ali nipošto ne treba steći površnu i varljivu sliku da je njihova reč završna. Bez zvaničnika EU, nema pregovora o pristupanju EU. Ali kada se ovi pregovori jednom uspešno završe, tada odluku o pristupanju nove zemlje donosi svaka zemlja članica EU ponaosob i u sopstvenom interesu i nahođenju (mali primer: Kipar ima puno pravo veta na ulazak Turske u EU). Ovde Evropska komisija i zvaničnici EU mogu samo da savetuju zemlju članicu, ali ne i da odlučuju u njeno ime.

Bez obzira na lepe i slatke reči podrške i razumevanja, EU i mnoge njene zemlje članice su u stvarnosti bile surove prema Srbiji, a biće još surovije u budućnosti. (8) EU je mnogo tražila i traži od Srbije. Često sa punim pravom. Postavlja se pitanje: šta je to pruženo Srbiji zauzvrat? Srbija je učinila i čini dosta da se „uklopi“ u tokove i zahteve (diktat) EU. Pilule na tom putu su bile jako gorke, a još gorče i neprijatnije sigurno uskoro čekaju. To je bez ikakve sumnje. Bez obzira na to šta Srbija čini da se približi EU, njeno moguće pristupanje EU u stvarnosti izgleda sve dalje. Sve više i više zemalja EU i one koje joj pristupaju uvode vize za putovanje državljana Srbije. A to je ono što građani vide, što ih neposredno i nesumnjivo dotiče, što utiče na njihov život i formira javno mnjenje. Finansijsku i drugu pomoć EU najveći deo građana Srbije niti vidi niti oseća. Mediji obavestavaju građane da ta pomoć stiže, ali koliko građana Srbije to oseća i kako? Razne lepe priče, obećanja, međudržavni sporazumi, razne pozitivne studije, veliki i mali potpisi, tapšanja po ramenu zvaničnika često i u funkciji predizborne kampanje, sve je to dobrodošlo da unese i održi pozitivnu energiju nakon razdoblja sankcija, bede i rata, ali to je sve još jako daleko i nedodirljivo građanima koji su istovremeno i birači. To se često prenebregava i zaboravlja. (9) Ratna razaranja i sankcije, sve je to prošlo pre skoro jedne decenije. Treba konačno ponuditi biračima nešto opipljivo, a ne samo pozitivne vesti putem medija.

Predstojeće olakšice EU za izdavanje viza studentima, poslovnom svetu i zaposlenima u institucijama obrazovanja u Srbiji predstavljaju se kao vidan ustupak Srbiji. Olakšice su činjenica koju treba potpuno pozdraviti, iako one dotiču samo vrlo mali i ograničen broj državljana Srbije (koji poseduju vidni nivo obrazovanja). Bilo bi zanimljivo saznati broj tako izdatih povlašćenih viza u odnosu na sveukupni broj izdatih viza građanima Srbije. Biće tu i nešto stipendija za studente, što je sve dobrodošlo. Mladi treba da putuju, uče nove stvari na novim mestima i prošire vidike. Ali ako malo zagrebemo po površini, videćemo da se iza ovih ustupaka krije nešto sasvim drugo. Situacija u EU se približava nečemu što može da se nazove „demografska katastrofa“. Oko 2010. godine počinje da odlazi u penziju „bejbi bum“ generacija (rođeni posle Drugog svetskog rata). Doći će do snažnog demografskog pritiska (demografske praznine) u EU. Izrazito negativni demografski trendovi pogađaju istovremeno i Srbiju koja je svake godine „kraća“ za oko 25.000 stanovnika, i to samo po osnovu negativnog prirodnog priraštaja.

Pitamo se kako objasniti pokušaj velikog švercovanja punog aviona (103 deteta) iz Čada u Francusku početkom novembra 2007. godine? Ta deca „nisu bila siročići iz Darfura koji su umirali od gladi, već su bila zdrava deca iz Čada koja su živela u svojim porodicama. Predsednik Čada je izjavio: „Evo istine o ovoj Evropi koja sebe prikazuje kao onog koji pruža pomoć, takva Evropa hoće da daje lekicije Africi.“ (10) Ali treba imati na umu da je ovakav pozamašan šverc dece samo ono što je bilo uhvaćeno i što je procurilo u javnost.

Ako sada na jednog penzionera u EU dolazi u proseku četvoro zaposlenih, u godinama koje počinju 2010, ovaj prosek biće relativno brzo samo dvoje zaposlenih na jednog penzionera. Velika većina zemalja EU imaće ogromnu potrebu za imigracijom, za mladima, okretnima, obrazovanim i onima koji neće da podmeću bombe po zemlji domaćinu. Građani Srbije mogu da vide povlasticu EU u vezi sa vizama i kao još šire otvaranje vrata za „odliv mozgova“ iz Srbije. Takvim olakšicama zemlje EU prvenstveno pomažu sebi. Mnogi (dobri ili imućni) studenti i bez ovakvih najavljenih olakšica dobijaju vize. Razni biznismeni i tajkuni

iz Srbije sa vrlo sumnjivim poreklom imovine ulaze i putuju po šengenskoj zoni. Uz to su i ratni zločinci godinama putovali po šengenskoj zoni u kojoj su i uhapšeni.

Zanimljivo je i to da u isto vreme EU prinudno vraća u Srbiju državljane Srbije u okviru readmisije. Procenjuje se da će u Srbiju biti prinudno vraćeno između 50.000 i 150.000 njenih državljana. (11) Verovatno je da su bar polovina ovih prisilnih povratnika Romi, mnogi sa Kosova i Metohije, koji su vrlo skromnog obrazovanja (a mnogi među njima ne znaju srpski jezik). (12) Srbija ima i mora da ima obavezu prema svakom svom državljaninu. Ali ovde bi bilo vrlo zanimljivo videti koliko ima lekara, inženjera, apotekara, veterinarar, bankara, doktora nauka ... među svim tim prisilnim povratnicima iz EU, i to objaviti. Momo Kapor je napisao:

„Zapad nas, istina, prima, ali ne više kao goste, već samo pod uslovom da se zauvek iselimo odavde. Što kaže naš narod, 'ne zovu magarca na svadbu da igra, nego vodu da nosi!' Zapadu je potrebna naša pamet, obrazovanje, naš dar i naša sveža krv.“ (13)

Ako je sve ovo istina, tada bi Srbija stigla "gotovo automatski" do bele šengenske liste za ulazak u EU bez viza već 2010. Naravno, određeni napor je potreban u Srbiji u pogledu izdavanja novih pasoša i "readmisije" (prinudan povraćaj) neželjenih u EU. U svemu ovome treba imati u vidu demografiju u EU (i u Srbiji) i ne treba se možda preterano radovati velikom odlasku mladih i kreativnih iz Srbije koji mogu u velikom broju da ostanu u zemljama EU koje mogu da im ponude mnogo bolje materijalne uslove, nego što je to zasada u stanju Srbije. Bilo bi zgodno pogledati ove teze o "ponudama" EU u svetlu prvog geopolitičkog zakona.

Građani Srbije, pogotovo Srbi, često su sumnjičavi u vezi sa „uplitanjem“ međunarodnog faktora. Svaki put kada je od 1990. bio „upleten“ međunarodni faktor u regionalne stvari, Srbi su u realnom i geografskom (prostornom) smislu uvek bili gubitnici. Svi ustaljeni međunarodni principi se obično „kreativno tumače“ na štetu Srba. Srbi su se i u Bosni i Hercegovini izborili za Republiku Srpsku, koja je bila međunarodno priznata kao sastavni deo te države. S vremenom se pod međunarodnim pritiskom sve to realno (ali još uvek ne i formalno) poništava, topi i centralizuje. Setite se, ako to možete, samo jednog primera od 1990. u kome su Srbi nešto dobili u realnom i geografskom (prostornom) smislu, a da je tu bio prisutan međunarodni faktor? (14)

Dok postavljeni međunarodni namesnici čine sve da centralizuju Bosnu i Hercegovinu (kako bi postala "funkcionalna država"), u isto vreme i do trenutka kad se piše ova rasprava, Belgija je više od pet meseci bez vlade posle opštih izbora i bez većih izgleda da će se ona uskoro i sastaviti. Pojedini (15) čak mogu da smatraju da Belgija kao država puca po šavu (jezičkom), i to baš na mestu u kojem je sedište Evropske komisije. Pitamo se da li će Evropska komisija, EU ili „međunarodna zajednica“ da dovedu namesnika da „zašije“ Belgiju i vrati zajedništvo narodu koji razdvaja jezik, i koji ima zajedničku hrišćansku veru? Ili je redovan pretplatnik za ovakve namesničke aranžmane i vežbe samo region zapadnog Balkana?

Zemlja koja je prihvaćena kao kandidat za prijem u članstvo EU pregovara o ulasku u EU sa Evropskom komisijom. Pregovara se o 35 različitih poglavlja ekonomske i druge politike koja su bitna za pristupanje EU. „Sadašnja pravila dozvoljavaju svakoj zemlji članici EU, uključujući i najmanju, da blokira proces pregovora u bilo kom trenutku jer je neophodan konsenzus ne samo za otpočinjanje pregovora o bilo kom poglavlju, već i za njihov završetak.“ (16) Ako EU sada ima 27 zemalja članica i ako svaka ima pravo veta, tada one mogu da postavie 1.890 prepreka prilikom pregovora o pristupanju EU. Svaki put zemlja članica EU može da zahteva preko Evropske komisije određene ustupke od zemlje sa kojom se pregovara. Nakon uspešnih pregovora sa Evropskom komisijom, Evropski savet treba da prihvati novu zemlju članicu. Ali tu se priča ne završava. Posle svega navedenog, svaka zemlja članica EU (sada ih ima 27) bez izuzetka treba da se saglasi sa prijemom nove zemlje u članstvo EU. Izjašnjavanje o ovom pitanju može da bude i na nacionalnom referendumu, čiji ishod često može da bude jako neizvestan. Dakle, kada se jednom počnu vrlo naporni i zahtevni pregovori sa Evropskom komisijom o pristupanju EU, postoji bar 1.918 prepreka na putu ka ulasku u članstvo EU. Ovih 1.918 prepreka ne uključuju na hiljade mogućih dodatnih zahteva koje zemlja koja pregovara o pristupanju mora da zadovolji i ispuni tokom pregovora i pre ulaska, a koji se tiču "aki komunitera". EU ima zaista jako široko diskreciono pravo da bira koga, kakvog, kako i kada će da primi u svoje članstvo.

BJR Makedonija je dobila status kandidata za pristupanje EU 2005. Ali dalje od toga se nije mnogo pomaklo. Pre nego što počnu pregovori o pridruživanju EU, ova država mora, između ostalog, da zaštiti i dalje poboljša položaj Albanaca. (17) Uz to treba da dođe i do dogovora sa Grčkom u vezi sa imenom države. Dakle, može lako da prođe još nekoliko godina pre nego što se pokrenu pregovori o pristupanju EU.

EU pregovara o punopravnom pristupanju Turske EU. Ne zaboravimo da je Turska zemlja koja je okupaciona sila na severu Kipra, države koja je punopravni član EU. Dok EU već pregovara o pristupanju sa zemljom koja drži pod okupacijom deo zemlje članice EU, u isto vreme Srbija ne prostire svoj pravno-administrativni sistem ni na celoj teritoriji sopstvene države. Srbija još nije postala

ni kandidat za članstvo u EU. Dakle, principi EU za proširenje su vrlo rastegljivi i savitljivi.

#### 4. Acquis communautaire (aki komuniter)

“Aki komuniter” je celokupno telo važećih zakona, propisa, pravnih običaja, prakse i raznovrsnih politika koje se sprovode u EU. Obim njegovog pisanog dela procenjuje se na oko 80.000 stranica. (18) Svakodnevno se donose novi zakoni u Briselu. U proseku preko 2.000 godišnje. Ima i takvih koji zovu ovaj sistem “faks demokratija”: glavni gradovi zemalja članica EU svakodnevno primaju “radne naloge” iz Brisela koje moraju da sprovedu u svojoj zemlji. Zemlje članice EU iz centralne i istočne Evrope se sećaju sličnih “naloga” koje su dobijale do kraja osamdesetih iz tadašnjeg Sovjetskog Saveza.

Najveći deo akija reguliše funkcionisanje jedinstvenog tržišta EU. To je vrlo podrobna i sveobuhvatna regulativa. Ali to nije sve. U duhu akija je i postojanje nepisane političke kulture i pravila ponašanja. To znači da se daje značaj političkoj časti i moralu. Ako neki izabrani političar, pogotovo na višoj i visokoj javnoj funkciji, nešto zgreši (za vreme svog mandata ili pre njega, a to ispliva u javnost), njegova ili njena politička karijera je završena. Naravno, to zavisi i od vrste „greha” (da li neki ministar ima ljubavnika ili ljubavnicu, da li se neko švalerao za sopstvene ili državne pare; da li je to bilo u radno vreme ili van njega...). Ali nema nikakve milosti prema onima koji su imali bilo kakve veze sa trgovcima ljudima ili drogom, ili sa onima koji su primili mito. Takvi su bez ikakvog moralnog kredibiliteta, javnog poverenja i potpuno su neprihvatljivi. Takvi političari, ako imaju i malo časti, sami se zauvek povlače sa funkcije i kasnije, kao obični građani, vode postupak da pokušaju da skinu ljagu sa svog imena. Vredelo bi pogledati i pojedine političare u Srbiji kroz ovakvu lupu.

Samo sprovođenje dela akija koji se tiče zaštite životne okoline (320 zakonskih akata) u 10 zemalja koje su pristupile EU u maju 2004. iziskuje sredstva u visini €110 milijardi. (19) Ali obratite ovde pažnju, to je samo jedna od mnogih dimenzija akija. Ostale se tiču poljoprivrede, trgovine, tehničkih i drugih standarda, transporta, statistike, etiketiranja robe, zaštite potrošača, transporta... Aki, recimo, propisuje i standarde za dužinu merdevina. Nedavno su se razbesneli amsterdamski perači prozora jer je ispalo da su njihove merdevine suviše dugačke i zbog toga nisu u skladu sa pravilima EU koja se tiču zaštite na radu. (20) Ili drugi primer, da li EU treba da reguliše pravnim merama pitanja kao što je to gojaznost kod ljudi? (21)

EU finansijski pomaže zemlje koje joj pristupaju. Zemlje koje su pristupile EU 2004. primile su €45 milijardi u razdoblju 2000–2006. Uz ovu glavnu pomoć (program Agenda 2000), pristiglo je još nekoliko milijardi evra kroz razne “mini” programe. Ipak, sprovođenje akija je jako skupo. Odobrena sredstva od €45 milijardi i još nekoliko milijardi iz drugih izvora EU nisu dovoljna. Zemlje moraju same da se snađu za ta dodatna sredstva: krediti, sniženje određenih izdataka, preraspodela postojećih sredstava... Od 2007. raznovrsni programi pomoći zemljama koje pristupaju EU kao što su to bili Phare, Cards, Ispa i Sapard su u potpunosti zamenjeni novim jedinstvenim finansijskim programom EU koji se zove Program prepristupne pomoći (Instrument for Pre-Accession Assistance – IPA). Zemlje zapadnog Balkana i Turska primiče putem ovog instrumenta €1,5 milijardi u razdoblju od sedam godina. Srbija može da očekuje godišnju pomoć iz EU u visini €190 miliona do 2013. iz IPA. Ova sredstva će se prvenstveno upotrebiti za poboljšanje državne uprave. (Kosovo i Metohija su potpuno posebna stavka u izdacima EU).

Aki mora da se sprovede u svakoj zemlji članici EU jer, recimo, ako neka fabrika koja ispušta otrovne gasove ne ugradi određene skupe filtere, tada ima (1) niže troškove proizvodnje u odnosu na one koji su ih ugradili i (2) na taj način remeti konkurenciju na tržištu. To je nedopustivo na jedinstvenom tržištu EU. Izuzeci postoje u pojedinim oblastima, ali nisu jako česti. Oni važe samo za one koji su već u EU. Britanija, recimo, nije ni u šengenskoj, ali ni u evrozoni. Zemlje koje pristupaju EU mora da prihvate i sprovedu aki u celini. O tome pregovora nema. EU izdaje „radni nalog” koji mora da se sprovede. Jedino o čemu može da se pregovara je dužina perioda prilagođavanja i moguća finansijska pomoć iz Brisela.

Prihvatanjem i sprovođenjem akija dobija se više stvari. Recimo, u pogledu proizvodnje robe i usluga, trgovine i očuvanja zdravlja i životne okoline, dobija se:

- Pristup rezultatima ogromnog naučno-istraživačkog rada u koji ništa nije uloženo od treće zemlje koja ga prihvata.
- Standardizacija proizvoda: Ako neko želi da izvozi robu u EU, tada ona mora da odgovara standardima EU inače takvom robom ne može da se trguje sa EU.

#### 5. Pregovori o pristupanju EU

Pregovori o pristupanju EU traju sve dotle dok EU ne bude zadovoljna ekonomskim, političkim i opštim stanjem zemlje koja joj pristupa. Što se tiče dužine pregovora i sprovođenja dogovorenog u zemlji pre pristupanja, iskustvo nas uči da ovi pregovori mogu da traju oko šest godina. Recimo, Češka je pregovarala od 1998. do 2003. Slovačka nije zadovoljila uslove EU kada je to

učinila Češka, pa je počela pregovore 2000. Ipak, obe zemlje su zajedno završile pregovore i zajedno su pristupile EU 2004. Letonija i Litvanija su takođe pristupile EU po ovom "skraćenom" postupku.

Postoje presedani o mogućem ubrzanom pregovaranju i pristupanju EU po "ubrzanom" postupku, ali zaboravlja se da postoje i presedani o "produženom" postupku. I pored svih planova, želja i dobre volje, ulazak Španije i Portugalije u EU kasnio je dve godine. Akademski predviđanja su da pregovori EU sa Turskom mogu da traju oko jedne decenije.

Treba imati na umu da kada zemlja pristupi EU kao punopravni član, postoji određeno razdoblje prilagođavanja na članstvo. Recimo, građani zemalja EU iz srednje i istočne Evrope mogu slobodno da putuju po svim zemljama EU, ali će moći da se u njima legalno zapošljavaju tek od 2011, ne pre. Jedino Britanija, Irska i Švedska dozvoljavaju neometan pristup domaćem tržištu rada državljanima zemalja koje su pristupile EU 2004. od trenutka pristupanja Uniji. Ostale zemlje polako podižu prepreke za pristup domaćem tržištu rada, ali zemlje koje su verovatno najprivlačnije (Nemačka, Austrija i donekle Francuska) za migrante iz zemalja srednje i istočne Evrope nemaju nameru da otvore svoje tržište rada za njih do 2011.

Zemlja kandidat godinama pregovara sa Evropskom komisijom o svom pristupanju EU. Kada ispuni sve zahtevane uslove, neka od zemalja članica EU može da spreči pristupanje EU i nakon završenih pregovora i potpisanog sporazuma. Do sada se to nije dogodilo, ali EU je činila i manja grupa zemalja članica koja je o tome odlučivala. Ugovor o pristupanju nove zemlje EU mora da se ratifikuje sada u svih (zasada) 27 zemalja članica EU.

Teritorija celokupne zemlje kandidata pristupa EU. Ali i Kipar je pristupio EU, a Turska i dalje okupira severni deo zemlje. Na tom delu Kipra ne primenjuje se pravni sistem EU zbog okupacije. Pitanje okupacije Kipra biće jedno od gorućih pitanja prilikom pregovora o pristupanju Turske EU. Jasan zahtev EU biće povlačenje svih turskih okupacionih snaga sa teritorije Kipra koji, kao i svaka druga zemlja članica EU, ima pravo veta na pristupanje novih zemalja. (22)

U nekim budućim pregovorima sa Srbijom, EU može da izjavi da državne granice unutar EU ne igraju ulogu zbog potpune slobode kretanja robe, ljudi, kapitala, preduzeća i preduzetništva. Zbog toga, jedan od zahteva i uslova za pristupanje članstvu EU ova organizacija može, ponavljamo može (ali ne mora), da bude zahtev da se Srbija "odrekne" Kosova i Metohije, ili da prizna njegovu nezavisnost. (Objašnjenje može da bude: Kosovo i Metohija su takođe na putu pristupanja EU.) U suprotnom, može da ne bude ništa od pristupanja Srbije EU. To lako može da bude „svileni gajtan“ oko vrata Srbije. Istovremeno, EU može, (ali ne mora) da po svom nahođenju zahteva dalje teritorijalno i administrativno preuređenje Srbije (Raška oblast, Vojvodina,...). (23) I gde je tu mogući kraj zahteva EU? Kakvi će biti stvoreni presedani? (24) Da li je EU voljna da unapred predoči svoj konačan spisak detaljnih (ne opštih) zahteva i uslova koje Srbija mora da ispuni? Ili EU ovaj spisak može da stalno menja "u hodu". Ako dođe do teritorijalnog preuređenja Srbije, takve teritorijalno-administrativne stvari su nepovratne u dužem roku. Ako se sve to učini po zahtevu EU, kakve su garancije da će takva preuređena Srbija biti primljena u članstvo EU?

Kipar treba da se ujedini, što je razumljivo. A što se tiče Srbije i Kosova i Metohije, to će se videti uskoro. Ako zaista državne granice ne igraju ulogu unutar EU, neka EU objasni da li je i kako rešen granični i teritorijalni spor između Britanije i Španije u vezi sa Gibraltalom?

Da se samo zapitamo, bar u okviru teorije, šta će se dogoditi u slučaju da zemlja X članica EU prizna nezavisnost Kosova i Metohije, a Srbija u isto vreme čini velike napore da pristupi EU? Jedan od izvedenih uslova za pristupanje EU su, bar u teoriji, i dobri odnosi sa zemljama u susedstvu. Navedena zemlja X (ili X+n) ima interes da održava dobre odnose sa svojim novopriznatim prijateljem i ne želi da se tom prijatelju dogodi nikakva tegoba. A recimo zbog raznoraznih nemilih i čestih događaja (na primer, kao u martu 2004. godine) Srbija ima zategnute odnose na granici sa Kosovom i Metohijom (zamislimo da su to neke ekonomske prepreke), tada zemlja X može da zahteva od Srbije da se odnosi snishodljivo prema svom novopriznatom (državi) prijatelju. U suprotnom, ova zemlja može, samo ako to poželi, da blokira sve pregovore (i sve što uz to ide) Srbije o pristupanju EU. Setimo se prvog geopolitičkog zakona (sopstveni nacionalni interes dolazi na prvo mesto) i to sprovodi zemlja X. Na sreću po Srbiju, tu postoji drugi geopolitički zakon koji nas sve uči da su razni događaji sa prolaznim dejstvom, i treći zakon, koji podseća da se razna prijateljstva i međunarodna podrška relativno brzo menjaju. Ovo ima punu i jasnu potvrdu na Balkanu, i to bar tokom pređašnje tri generacije. Da li ova "sreća" u dužem roku predstavlja i utehu za Srbiju u relativno kraćem roku, to je posebno pitanje.

EU ne samo da se meša u unutrašnje stvari zemalja koje joj pristupaju, već to čini i kod postojećih zemalja članica. Kada je recimo Jorg Hajder u Austriji ušao u vladu 2000, tada su ostale zemlje EU sprovele bilateralno zamrzavanje odnosa sa Austrijom čak i pre nego što je nova vlada načinila bilo kakvu grešku. Pošto se EU meša ne samo u sastav vlada zemalja članica, već i u vodstvo političkih partija u zemljama članicama (Austrija – Hajder), mnogi u EU se ozbiljno pitaju da li treba i dalje prenositi nacionalnu suverenost na politički udaljenu "briseljsku birokratiju".

Još jedan primer. Ustav je najviši pravni akt svake suverene zemlje. Ali šta se dogodilo u bivšoj zajednici Srbije i Crne Gore? Bez "dobrih usluga" (kako se to kaže diplomatskim jezikom) visokog predstavnika EU za spoljnu politiku Havijera Solane ne bi bilo ni Ustavne povelje, ali ni njenog aneksa koji se daje parlamentima samo na formalnu "overu". Mnogi se pitaju: a gde je tu demokratska procedura i javna rasprava o najvažnijem pravnom aktu jedne suverene države? Kako može jedna šačica ljudi da donese ovakav akt iza zatvorenih vrata, a da istovremeno priča o otvorenosti i demokratiji?

## 6. Funkcionisanje EU

EU ima hibridnu strukturu. Nema nijedne druge međunarodne organizacije ili države koja funkcioniše na sličan način. Rečeno na vrlo uprošćen način: Evropska komisija samostalno podnosi predlog (bez ovog predloga nema nikakve akcije) Savetu ministara koji odlučuje i ako je potrebno menja podneti predlog zajedno sa Evropskim parlamentom. Doneta odluka vraća se Komisiji na izvršenje. Evropski savet koji čine predsednici država ili vlada 27 članica EU donosi glavne političke odluke i smernice za EU. (25)

Evropska komisija je jedinstveni organ jer je ona predlagač, izvršilac, istražitelj, sudija (u određenim slučajevima), porota i izvršilac. Sve to u isto vreme. U okviru Komisije nema jasnog, razumljivog i uobičajenog razgraničenja vlasti na političku, izvršnu, istražnu i sudsku. Evropski sud je krajnja pravna instanca EU.

Razumljivost je osnova demokratske legitimnosti. Ipak, ovo nije razumljivo prosečnom građaninu i glasaču u EU. Mnogi govore i o „demokratskom deficitu“ u EU. Najvećem delu građanstva u EU integracija je apstraktni međudržavni projekat, nešto što je donela politička elita često iza leđa javnosti. Primer je uvođenje evra. Ili istočno proširenje. Malo glasača u EU je imalo mogućnosti da se izjasni o tako važnim pitanjima na referendumu. Jedna od opipljivih stvari koju su videli građani je nestanak pasoške i carinske kontrole u zemljama koje su u okviru šengenskog sporazuma. Takođe, tu je i uvođenje evra.

Eurobarometar, institucija EU koja sprovodi ankete, beleži opadanje podrške javnosti „evropskom projektu“ u zemljama članicama. To se ogleda i u stalnom opadanju izlaska birača na glasanje za Evropski parlament koje se događa svakih pet godina, počevši od 1979. Samo 45 odsto birača izašlo je na ove izbore 2004. Ali kada se radi o pitanju kao što je to Ustav EU, rekordnih 70 odsto Francuza je izašlo na izbore. Njih 55 odsto je tome reklo ne. Na taj način su Francuzi izrazili svoje negodovanje o putu kojim ide EU i "kaznili" su političku elitu koja se delom arogantno odnosila prema narodu kao potrošaču, a ne kao biraču. Isto se dogodilo i u Holandiji. Ne zaboravimo da su Francuska i Holandija zemlje osnivači i davaoci glavnog tempa procesu evropske integracije u pređašnjih pola veka.

EU nije jedinstvena organizacija. Unutar EU postoji više zvaničnih administrativno-organizacionih slojeva ili krugova. Ovakvi formalni slojevi u EU uključuju sledeće:

- 13 zemalja koje su prihvatile evro i ostale koje to nisu,
- zemlje koje su u evrozoni, ali u njoj nemaju slobodan protok radne snage (Slovenija),
- zemlje koje su u šengenskoj zoni i one van nje,
- zemlje čiji državljani imaju puno pravo na zapošljavanje širom EU i one čiji državljani još nemaju to pravo,
- zemlje koje razmenjuju obaveštenja iz domena rada policije na osnovu Prinskog ugovora (Prüm Treaty) i one koje ovom sporazumu još nisu pristupile, i
- zemlje koje imaju pun pristup poljoprivrednom fondu, a to je 15 "starih" zemalja članica EU. Nove zemlje članice iz srednje i istočne Evrope imaće puni pristup tom fondu tek od 2013. Do tada dobijaće sredstva iz ovog fonda "na kašičicu". Veliko je pitanje da li će zajednička poljoprivredna politika EU (zajedno sa svojim relativno izdašnim fondom) uopšte da postoji posle 2013. Postoji gledište da ovu zajedničku politiku treba ukinuti i prebaciti je u potpunosti u nadležnost država članica.

Neformalnih slojeva ima mnogo u EU. Ovi brojni slojevi uključuju, ali se ne ograničavaju na sledeće:

- Francusko-nemačko jezgro EU zajedno sa zemljama Beneluksa koje su bile za produbljivanje postojeće integracije u EU.
- Britanija, Skandinavija i poneka "nova" zemlja sa istoka (Poljska) protive se produbljivanju integracija. Britanija se snažno zalaže za stalno proširenje EU. Na taj način želi da razblaži i oslabi francusko-nemačko jezgro u EU.

- Zemlje koje su izuzetno prijateljske i otvorene prema SAD i koje ih slede u najvećem broju međunarodnih pitanja (Britanija, Poljska) i druge koje su manje ili više rezervisane prema SAD.
- Odnos prema Rusiji: Grčka i Kipar čine sve da se održavaju najbolji mogući odnosi sa Rusijom; Nemačka, Francuska, Italija i Španija smatraju Rusiju kao strateškog partnera i u stanju su da ponekad poremete zajedničku politiku EU (recimo u pogledu energije) zbog sopstvenih nacionalnih strateških interesa; Austrija, Belgija, Bugarska, Finska, Mađarska, Luksemburg, Malta, Slovačka, Slovenija i Portugalija imaju prijateljski i pragmatičan odnos prema Rusiji i stavljaju na prvo mesto sopstveni komercijalni interes; Britanija, Češka, Danska, Estonija, Holandija, Irska, Letonija, Švedska i Rumunija imaju hladne, ali pragmatične odnose sa Rusijom, kritikuju ovu zemlju, ali su spremne da trguju i ulažu u nju; dok Litvanija i Poljska imaju otvoreno neprijateljski stav prema Rusiji. (26)
- Odnos prema Kosovu i Metohiji: postoje pojedine zemlje EU koje se zalažu za nezavisnost, dok se druge ili otvoreno protive ili su izuzetno obazrive zbog kreiranja ovakvog preasedana. Ova druga grupa uključuje (ali se ne ograničava) Kipar, Grčku, Slovačku, Španiju i Rumuniju. (27)
- Porezi: dok se dobar deo zemalja EU zalaže za usklađivanje (čak izjednačavanje) nacionalnih poreskih sistema u EU zbog izjednačavanja konkurencije na tržištu, Britanija se tome otvoreno protivi.

EU ima svoju unutrašnju dinamiku i razvoj. EU se stalno menja, postaje drugačija. To se naročito ogleda posle istočnog proširenja EU 2004. Još ranije se odlučivanje u EU izmenilo. Prvobitno je EU bila organizacija u kojoj je Evropska komisija imala vrlo bitnu ulogu. Komisija je predlagala, a zemlje su odlučivale na osnovu tog predloga (zajednički metod odlučivanja). Iako je ovakav metod ostao i dalje formalno na snazi, stvarnost je postala drugačija. Zajednički metod je zamenjen međudržavnim metodom. Evropska komisija je postala bleđa senka Komisije koju je predvodio Žak Delor tokom osamdesetih godina. To znači da glavnu reč u skoro svemu imaju države članice EU, dok je Evropska komisija nekako "gurnuta" u stranu. Ovo se često zaboravlja. Može Evropska komisija da kaže ili obeća šta god želi, ali ona je samo vrsta "radne zajednice". Stvarna moć u EU je u rukama zemalja članica. Njih sada ima 27, a biće ih verovatno još više.

## 7. Budžet EU

Godišnji budžet EU je oko €100 milijardi. Zemlje članice uplaćuju sredstva u budžet EU po vrlo komplikovanoj formuli. Uplate su uglavnom u skladu sa privrednom snagom zemlje. Budžet EU troši se na poljoprivredu 50 odsto, regionalni i socijalni razvoj 30 odsto, administraciju 5 odsto i ostalo 15 odsto.

EU određuje svoj budžet na osnovu plana, tj. finansijske perspektive koja se donosi za razdoblje od po sedam godina. (I u EU postoji centralno planiranje, ali ga niko tako ne zove.) Njegov maksimalni nivo je 1,27 odsto od ukupnog društvenog proizvoda svih zemalja članica EU. Zemlje koje su neto uplatioci u budžet zastupaju stanovište da on treba da bude najviše 1 odsto ukupnog društvenog proizvoda EU. Evropska komisija je predložila €1.000 milijardi za finansijsku perspektivu (dugoročni budžet EU) za razdoblje 2007–2113. Teški pregovori o novoj finansijskoj perspektivi odredili su svotu od (samo) €362 milijarde. EU postaje mnogo manje izdašna nego što je to bio slučaj u prošlosti.

## 8. Prvi efekti na zemlju koja pristupa EU

Ekonomski i drugi efekti na zemlju koja pristupa EU pristižu u dugom roku. Ipak, prvi vidljivi ekonomski efekat na zemlju koja pristupa EU uključuje povećanje cena hrane i nekretnina. To su dobro osetile zemlje koje su pristupile EU 2004. i 2007. EU stimuliše poljoprivrednu proizvodnju uz pomoć garantovanog otkupa po relativno visokim cenama. To je udar na dohodak onih koji imaju fiksna primanja. Istovremeno dolazi i do porasta cena nekretnina. Unutar EU postoji i očekuje se opšta stabilnost. Zato cene nekretnina i pre punog ulaska u EU počinju da rastu. Nakon pristupanja EU, cene nekretnina mogu da budu više i za 30 odsto u odnosu na razdoblje pre otpočinjanja pregovora o pristupanju EU.

Ostali lako uočljivi efekti uključuju olakšanje odlaska na studije u druge zemlje članice EU. Mladi ovo masovno koriste. Zatim, dolazi do odstranjenja iz saobraćaja vozila koja zagađuju okolinu. Nema više zagušujućeg i zagađujućeg opasnog dima na ulicama i putevima. Ali dolazi i do početka otvaranja vrata za navalu legalnih i naročito ilegalnih imigranata i očajnika iz nerazvijenog sveta.

Ulazak u EU može da podstakne brži ekonomski rast i može da poveća opšte blagostanje zemlje. Istini za volju, baltičke zemlje beleže relativno brz privredni rast, ali on nije samo posledica pristupanja EU, već i nižeg stepena regulative u privredi, nižih poreza, jednostavnijeg poreskog sistema i manjeg državnog sektora u odnosu na „starih“ 15 zemalja EU. Ali kako ovakav razvoj događaja dotiče pojedince u novopridošlim zemljama, to zavisi od raspodele dohotka. Ovo može da se utvrdi i oseti tek u dužem roku. Mnogi u zemljama srednje i istočne Evrope primećuju raslojavanje stanovništva u pogledu dohotka (stvara se nova „nomenklatura“). Procene su da je zemljama centralne i istočne Evrope potrebna bar jedna generacija (oko tridesetak godina) da dostignu prosečni nivo dohotka po



stanovniku „starih“ 15 zemalja EU. (28)

Članstvo u EU nije neophodno za materijalno bogatstvo i privredni napredak zemlje. Švajcarska i Norveška imaju najveći dohodak po stanovniku u Evropi i među prvima su na svetu, a nisu članovi EU. Ove zemlje imaju poseban ugovor o slobodnoj trgovini industrijskim proizvodima sa EU, i to im je sasvim dovoljno. Građani ovih zemalja su u više mahova na referendumu odbili predlog da njihove zemlje pristupe EU.

Treba imati na umu da članstvo u EU nije nesumnjiva garancija ekonomske sigurnosti i napretka. U Nemačkoj je nezaposlenost najveća od tridesetih godina. U Francuskoj je isto 10 odsto radno sposobnih nezaposleno bez izgleda da se ova situacija uskoro promeni nabolje. Istočno proširenje EU pojedini sada vide kao ulazak u EU zemalja koje su nosioci određene kulture koja je tuđa "Evropi" jer su ove nove zemlje članice sobom donele sistem koji je zasnovan na ultraliberalnoj ekonomskoj politici, niskim porezima, niskim zaradama i slaboj zaštiti na radu. Drugi smatraju da je baš to, konkurencija uz pomoć nižih poreza i socijalni damping, ono što je potrebno da se ubrizga novi elan u privredu EU.

Izgledi za ubiranje povoljnih ekonomskih efekata od pristupanja EU u dugom roku su vrlo povoljni, ali ne i zagarantovani. Sve zemlje koje su pristupile EU, posebno one periferne, povećale su svoj privredni rast u dugom roku. Ali to je dugi rok. Do njega treba stići. Pogledajte Irsku. Od relativno zaostale zemlje, ona je danas najdinamičnija u EU. I Grčka se razvila, ali ne tako uspešno kao Irska.

U svakom slučaju, istočno proširenje EU 2004. i 2007. stvorilo je određenu vrstu vidnog zamora, čak alergije, prema novim proširenjima EU. (29) Ovo je naročito vidljivo u Francuskoj, ali i u određenom broju drugih zemalja članica EU. I Nemačka, kao i Francuska, šalje otvorene signale i poruke balkanskim zemljama koje još nisu na putu punih pregovora o članstvu u EU. Nemačka je predlagala samo specijalno partnerstvo sa EU, ali ne i ulazak u EU. (30) Setimo se da su Francuska i Nemačka osnivači EU i da njihovo mišljenje i odluka imaju posebnu važnost i težinu. Dakle, proširenja EU su moguća u budućnosti, ali će ona mnogo teže da se prihvate i sprovedu. (31) Jedino Hrvatska može da očekuje da pristupi EU do neke 2013.

EU je organizacija koja se stalno menja. Nacionalna očekivanja zemalja iz srednje i istočne Evrope su bila izneverena na kraju procesa pristupanja. Kada su krenule na put ka pristupanju EU početkom devedesetih, EU je bila vrlo izdašna organizacija koja je pomagala svoje nerazvijene regione. Kada su nove zemlje ušle u EU 2004. i 2007, videle su da je EU vrlo zahtevna u pogledu akcija, ali nije više tako finansijski izdašna kao što su očekivale. Ispada da su zemlje srednje i istočne Evrope očekivale od ulaska u EU jedno, a na kraju dobile nešto sasvim drugo. Ove zemlje su dobile mnogo, mnogo manje od očekivanog:

- Skupi zahtevi oko sprovođenja akcija su se pojačali.
- Sredstva u budžetu su ostala manje-više ista, ali se ne dele više na 15 već na 27 zemalja.
- Novopridošle zemlje će da počnu da dobijaju sredstva iz poljoprivrednog fonda, ali po kliznoj skali, tako da će da se izjednače sa starim zemljama EU(15) tek 2013, ako ovaj fond još bude postojao.
- Građani novopridošlih zemalja imaju pravo na slobodno i neograničeno putovanje i boravak po celoj EU. Ali koliko građana u proseku putuje u inostranstvo? Možda 5 odsto. Ostali za to nemaju sredstava.
- Građani novopridošlih zemalja nemaju puno pravo na rad u zemljama "stare" EU. Sezonski poslovi su dozvoljeni kao i ranije, ako postoji tražnja za njima. Puno radno pravo će da steknu tek od 2011, jer se "stare" zemlje EU (posebno Nemačka, Austrija i Francuska) boje preterane imigracije. (32) Britanija, (33) Irska i Švedska su jedine zemlje koje su odmah otvorile domaće tržište radne snage za migrante iz novopridošlih zemalja EU. Zbog imigracije iz istočnih zemalja koje su pristupile EU 2004. godine i koja je bila 30 puta veća od predviđene (od samo 15.000), Britanija je privremeno ograničila priliv radnika iz Bugarske i Rumunije koje su pristupile EU 2007.

## 9. Privlačnost Srbije za EU

EU zanimaju prvenstveno dve stvari u Srbiji:

- politička stabilnost i
- saobraćaj: drumovima, železnicom, rekama i cevovodima (nafta i gas). Ovo uključuje i usluge povezane sa saobraćajem.

Setimo se da je osnivanje EU počelo 1952. godine (Evropska zajednica za uglj i čelik) prvenstveno zbog očuvanja mira, slobode i sprečavanja ratova (pre svega

između svojih članica Francuske i Nemačke). U odnosu na te ciljeve, EU je bila potpuno uspješna. Nova proširenja EU bila su poluga koja je širila mir, stabilnost i prosperitet u zemljama koje su u tome učestvovala.

Srbija je izgubila dobar deo geopolitičkog značaja koji je imala tokom proteklih 150 godina, najviše zbog toga što se svet promenio. Ali Srbija je dobila novu dimenziju geopolitičkog značaja. Sve zemlje u okruženju Srbije mogu u budućnosti da se nađu u članstvu EU. Kada se to dogodi, Srbija može da postane "crna rupa" na mapi Evrope. Zbog toga EU ima sopstveni interes da jednog dana uključi u svoje članstvo i Srbiju. Istovremeno, EU ne želi da unutar svoje zone uticaja ima "propale" i nefunkcionalne države, jer bi u tom slučaju na kraju palo na pleća EU da "sredi situaciju". Neko će da primeti da je i Švajcarska "crna rupa" na mapi Evrope u pogledu članstva u EU. Ali ni Srbija, ni Crna Gora, ni Bosna i Hercegovina, ni ostale države zapadnog Balkana nisu Švajcarska. U svakom slučaju, i u sopstvenom interesu EU je da sebi priključi Srbiju.

Privredna snaga i tržište Srbije igraju vrlo malu ulogu u mogućem pristupanju EU. Sadašnja ukupna ekonomska "težina", tj. tržište Srbije za EU ne prelazi "težinu" nekog malo većeg grada (recimo Amsterdama) u "staroj" EU. Ne više.

Demokratija i otvorenost političkog sistema unutar EU pružaju mogućnost za veliki preobražaj i preporod političara. Janez Janša je, na primer, bivši podoficir bivše komunističke Jugoslovenske narodne armije. On je postao demokratski izabran premijer Slovenije, zemlje koja će da predsedava radu EU u prvoj polovini 2008. Janša je o balkanskim zemljama izjavio sledeće *Financial Times* -u: "Slovenija ima interes u regionu sličan onom koji ima Portugalija u Africi". (34) (Navedeno je primena prvog geopolitičkog zakona u praksi.) A kakav ima interes Portugalija u Africi? Portugalija je, setimo se, bila kolonijalna sila u toj oblasti. Srbija treba samo da bude duboko zahvala premijeru Janši na otvorenosti i iskrenosti. Srbija i njeni zvaničnici (ako ovo uopšte prate) treba da brane nacionalni interes i da imaju u vidu kakav je odnos pojedinih zemalja EU prema Srbiji.

#### 10. Privlačnost EU za Srbiju

Srbija bi trebalo da pristupi EU zbog učešća u životu porodice stabilnih i demokratskih evropskih država. Pojedini stavljaju primedbe da bi time Srbija izgubila deo nacionalnog suvereniteta, što može da izgleda tačno na površini. Međutim, ako Srbija želi da posluje sa EU, tada treba da prihvati i primeni neki komuniter. Treba da prihvati standarde u proizvodnji (tehnički detalji, higijena,...) inače nema izvoza u EU. Izvan EU, Srbija nema nikakav uticaj na kreiranje akcija. Unutar EU, Srbija bi imala određeni (mali) uticaj, ali bi ga ipak imala. U navedenom svetlu suverenitet Srbije bi mogao da se poveća u određenim domenima unutar EU u odnosu na sadašnje stanje. Glavne dobiti za Srbiju unutar EU mogle bi da uključe sledeće:

- Srbija bi bila primorana da bitno poboljša sudstvo i opštu državnu upravu. Ovo bi mogla da bude jedna od najznačajnijih koristi za Srbiju i njene građane od pristupanja EU. Ugovori bi morali da se izvršavaju, a preuzete obaveze poštuju. Sud bi morao da rešava sporove i da presuđuje u razumnom roku. (35)
- Došlo bi do aktivnije i efikasnije borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.
- Dobila bi se određena šansa da zemlja izađe iz ruku neodgovornih, sumnjivih, nezdravih i opasnih političara koji vode politiku i daju raznorazne neumerene izjave za koje ne polažu ni političku, ni pravnu, ni moralnu, ni materijalnu odgovornost.
- Srbija bi dobila osigurano ogromno i bogato tržište za svoje proizvode i usluge. Istovremeno bi morala da otvori i svoje tržište za robu i usluge iz zemalja EU. Došlo bi do sniženja cena određene industrijske robe i povoljnih efekata na potrošače. Proizvođači bi bili naterani da povećaju efikasnost poslovanja i proizvode ono što se traži na tržištu EU, inače preti bankrot. To može da ima povoljne opšte efekte na Srbiju, ali samo u dužem roku.
- Vrlo oštra pravila konkurencije na tržištu EU ograničila bi i snizila stimulacije neefikasnim preduzećima („Jat ervejz“ može da bude prvi kandidat). Takva preduzeća bi unutar EU trebalo da stanu na svoje noge u određenom kraćem razdoblju. Ako to nisu u stanju, tada bi trebalo da se zatvore da ne remete konkurenciju i da oslobode društvo tereta većnih gubitaka koji su stalno i nepotrebno breme za narod i državu. Sredstva treba da se ulože u nosne privredne aktivnosti, a ne da se rasipaju.
- Smanjio bi se uticaj monopolista na tržištu.
- Došlo bi do povećane zaštite potrošača.
- Prošireno i osigurano bogato tržište EU stvorilo bi određene mogućnosti za povećanje ulaganja u proizvodnju (povećanje zaposlenosti). Istovremeno bi konkurencija odstranila sa tržišta Srbije neefikasna preduzeća (sniženje

zaposlenosti).

- Pristigli bi verovatno i određeni manji regionalni i agrarni fondovi od EU. Ipak, postavlja se ozbiljno pitanje o opstanku zajedničke poljoprivredne politike i pojedinih regionalnih fondova EU posle 2013. Postoje vrlo ozbiljni izgledi da se finansiranje poljoprivrede prebaci ako ne u potpunosti sa EU, tada u najvećem delu na domaće budžete zemalja članica.
- Došlo bi do vidnog poboljšanja u kvalitetu i očuvanju životne okoline.
- Studenti bi relativno lako mogli da idu na studije ili bar njihov deo u ostale zemlje EU.
- Položaj nacionalnih manjina u Srbiji bi se još više poboljšao. (36)
- Došlo bi do povećanog uticaja i zaštite grupa koje su na margini društva kao što su to hendikepirani, homoseksualci i lezbejke. (37) U ovakvu "zaštitu" verovatno bi bile uključene i verske sekte pod plaštom slobode govora i izražavanja raznovrsnosti u mišljenjima. (38)

Vrlo mali broj navedenih stavki bi naišao na neko veće protivljenje i primedbe u Srbiji. U stvari, većinu navedenog, ako ne baš i sve, demokratska Srbija bi trebalo da sprovede sama u sopstvenom interesu. EU bi verovatno pomogla da se ovo sprovede brže i efikasnije.

Da li se Srbija uopšte nešto i pita u vezi sa svojim pristupanjem EU? Formalno i pravno – da. Realno, vrlo malo. Ako političari u EU odluče da prime Srbiju u svoje članstvo, to može da se sprovede po relativno kratkom i „ubrzanom“ postupku. Prvi primer za ovako „skraćeni“ postupak prijema pruža Slovačka. Zaključak br. 8 Evropskog saveta (sastanak šefova država ili vlada zemalja EU) 14–15. 12. 2006. jasno govori: "Evropski savet ponovo potvrđuje činjenicu da je budućnost zemalja zapadnog Balkana u Evropskoj uniji". (39) Dakle, već je odlučeno na samom vrhu.

Drugi primer u pogledu sprovođenja odluka na najvišem nivou u Evropi tiče se Srbije. Savet Evrope (Strazbur) jeste međudržavna organizacija isključivo demokratskih zemalja koja se zalaže prvenstveno za demokratiju; za prava građana; slobodu štampe, medija, zboru i dogovora; vladavinu prava; i tome slično. I ovde postoje pravila za pristupanje. Zemlja koja krši prava za koja se zalaže Savet Evrope ne može da bude primljena u njegovo članstvo. To je jasno. Sve zemlje članice EU su i članice Saveta Evrope. I šta se događa? Kako se pravila primenjuju u praksi? Tadašnja zajednica Srbije i Crne Gore je pozvana i primljena u punopravno članstvo Saveta Evrope u martu 2003. Da se podsetimo: to je vreme vanrednog stanja i punog zamaha akcije "Sablja" kada su demokratska prava bila ukinuta u Srbiji. Savet Evrope nije čekao uobičajenih i očekivanih "akademskih 15 minuta" da prođe „Sablja“ i da se vrate oduzeta demokratska prava, pa tek potom da primi Srbiju i Crnu Goru u svoje članstvo. Demokratska prava bila su "oteta" jer se i dalje spore pravnici, političari i istoričari o tome da li je vanredno stanje doneto i sprovedeno na pravno valjani način ili ne.

Treći primer je pristupanje Srbije Partnerstvu za mir povezanog sa NATO paktom. Iako Srbija nije ispunila sve zahtevane uslove NATO saveza, ipak je primljena u Partnerstvo novembra 2006. NATO je zasebna međudržavna vojna organizacija, ali su sve velike zemlje članice EU u sastavu NATO pakta. I sve te zemlje imaju veliku težinu u donošenju odluka. Posredna poruka je da zemlje članice EU mogu da čine kao grupacija dosta velikih stvari po sopstvenom nahodjenju.

Analitičar Đorđe Vukadinović skreće pažnju na "slobodniji" način ophođenja u međunarodnim odnosima (prema Srbiji i Srbima) na sledeći način:

„I zaista, kako odgovoriti na sledeća pitanja koja se, u ovoj ili sličnoj formi, vrmaju u glavi prosečnog Srbina: Kako to da granice međunarodno priznate SFRJ nisu bile svetinja, već je, odlukama Badinterove komisije, prednost data pravu naroda na samoopredeljenje? No, ako je to već prihvaćeno kao princip, kako to da se u slučaju Bosne i Hercegovine taj princip menja, njene granice postaju nedodirljive, a volja apsolutne većine srpskog stanovništva u BiH grubo ignoriše? I kako se taj princip nepovredivosti republičkih/državnih granica opet relativizuje i napušta u trenutku kada je reč o granicama Republike Srbije? I kako to da se, sada, na kraju balade, principima Kontakt grupe i poslednjim izjavama generalnog sekretara NATO-a, princip nepovredivosti granica ponovo afirmiše kada je reč o budućim granicama nastajuće kosovske države? Dakle, teritorijalni integritet velike i male Jugoslavije, kao i Republike Srbije, međunarodno priznatih članica Ujedinjenih nacija, tretiraju se kao Alajbegova slama, a za razliku od nedodirljivih granica „multietničke“ Bosne i „multikulturalnog“ Kosova? Previše je to obrta, i previše nelogičnosti da bi se čak i lakovernim Srbima moglo predstaviti kao slučaj i puki sticaj okolnosti. (40)

## 11. Budućnost EU

Prečutna pretpostavka je do sada često, ali ne i uvek, bila da je EU statična organizacija i da je pristupanje EU neizbežni cilj Srbije. Međutim, EU ima

sopstvenu unutrašnju dinamiku. Sâm Šarl de Gol je jednom izjavio: „Sporazumi su, vidite, kao devojčice i kao ruže: traju dok traju.“ (41)

Posle kraha Ustava EU na referendumima u Francuskoj i Holandiji, izgledalo je da će EU u bližoj budućnosti da bude oslabljena, dok su njeni budući sadržaj i članstvo u dužem roku neizvesni. Očekivalo se da će zemlje članice EU da ratifikuju novi ustav EU do kraja 2006. Francuska i Holandija su tome rekly ne na nacionalnom referendumu 2005. U Britaniji je raspoloženje naroda bilo protiv ustava. U ovakvoj situaciji budućnost Ustava EU je ostavljena po strani i uveden je “period za razmišljanje”. U svakom slučaju, EU nastavlja da funkcioniše po principima dogovorenim u Ugovoru iz Nice 2001.

Birači u procesu evropske integracije nisu bili ni pokretačka snaga, a ni (bitna) kočnica procesa. Zanimljiva je izjava Žan-Klod Junkera, premijera Luksemburga, data pre referenduma u Francuskoj i Holandiji (2005): „Ako je odgovor Da, u tom slučaju idemo napred, a ako je odgovor Ne, tada kažemo da nastavljamo.“ (42) Koji god da je ishod demokratskog izjašnjavanja, to ne utiče mnogo na evropsku elitu. Šta je ta elita sebi zacrtala, to će i da sprovede. Jedino što može da se dogodi, to je malo usporavanje u brzini sprovođenja svojih odluka.

Vrlo snažni i uticajni federalisti u EU uspeali su da pripreme i “proguraju” novi sporazum koji je dobio ime Reformski ugovor. Ovo je veliki uspeh za EU jer su zemlje članice postigle malo značajnijih sporazuma u protekle dve godine. Ono što se u stvari desilo u Lisabonu oktobra 2007. godine je sledeće. “Propali” Ustav EU dobio je jagnjeću kožu. Elita je izbacila sve simbole koji bi mogli da podsete na postojanje ili stvaranje neke nadržave. Uklonjen je naziv ustav, zastava i himna, dok je stvarna pravna sadržina ostala gotovo neokrnjena. Sadržina ranijeg nacrtu Ustava EU je rasklopljena i ponovo sklopljena u vidu raznih zamršenih pravničko-tehničkih izmena i dopuna predašnjih ugovora (đavo je uvek u detaljima) na kojima počiva EU. Reformski (ili Lisabonski) ugovor je ispao tako tehnički zamršen da je razumljiv samo pravnicima i političarima. Prema rečima Valeri Žiskar Destena, glavnog tvorca Ustava EU, “to što je (ranije) bilo teško za razumevanje, postaće potpuno nerazumljivo. ... Ali suština je ostala ista.” (43) Građani EU sada treba da budu srećni i zadovoljni novim dokumentom koji ne mogu da razumeju. Umesto da evropsku integraciju približi građanima, evropska elita ju je ovim dokumentom udaljila.

Dakle, Ustav EU (iako se tako više ne zove) dobio je lažnu bradu i brkove tako da sada ne mora da se ratifikuje na referendumu (izuzev u Irskoj), već ratifikacija može da se izvrši u parlamentima, što je sigurnija procedura da će Reformski ugovor da bude prihvaćen do 2009. Ovo su sve vrlo osetljiva i značajna politička pitanja o kojima birači imaju puno pravo da budu konsultovani i putem referenduma. Pojedini branitelji parlamentarnog (nasuprot referendumskog) načina ratifikacije misle da birači retko mogu da razumeju ovakva složena pitanja, pa izlaze na birališta da izraze protest protiv domaće vlade, a ne protiv ponuđenog referendumskog pitanja. Drugi smatraju da je ovakvo viđenje uvreda za razum i razločnost birača i tvrde da nedostatak komunikacije političke elite i prezir prema biračima smanjuju demokratsku sadržinu života u društvu. Navedeno može da umanjii politički legitimitet donetih odluka jer se elita drži na udaljenosti od glasačke baze. Vladati znači imati viziju, birati između raznih mogućnosti i voditi. Ostaje pitanje: da li vođe ili vladari (uključujući i premijere i predsednike država), kada su jednom izabrani, imaju nesputani mandat prilikom donošenja teških odluka? Izgleda da dobar deo javnog mnjenja u EU ovo želi da ograniči.

Od zemlje koja ne ratifikuje Reformski ugovor može, ali ne mora da bude zatraženo, da napusti EU (i ima status kao što ga ima Norveška ili Švajcarska – dakle van EU). Ali tako nešto ne može u stvarnosti da se zatraži od jedne Francuske ili Holandije. Kakav god da je ishod ratifikacije, budućnost EU je u slojevitosti.

EU je počela veliki i vrlo slavljujiv projekat izražen u Lisabonu 2000. Cilj i želja je da EU postane “najkonkurentnija privreda na svetu čija je ekonomija zasnovana na znanju” u roku od 10 godina. Tri četvrtine predviđenog vremena je prošlo za ostvarivanje tog zadatka, ali vidnih pomaka nema, a uz SAD (i Japan), pojavili su se novi i vrlo dinamični konkurenti kao što je to Kina.

Pitanje je kada i u koji će sloj unutar EU da uđu zemlje koje pregovaraju sa EU o ulasku (Hrvatska i Turska)? Britanija je zemlja koja se najviše zalaže za stalno proširenje EU. Najveća ironija je u tome što je Britanija zemlja koja je najmanje integrisana u EU jer je i izvan evrozone i izvan šengenskog sporazuma. Britanija se najsnažnije zalaže za stalno proširenje EU (verovatno da razblaži i oslabi EU), ali istovremeno ne želi da plati svoj deo finansijske cene takvog proširenja. To se najbolje videlo krajem 2005. kada se pregovaralo o budžetu EU za razdoblje 2007–2013. Zemlje istočne i srednje Evrope koje su pristupile EU 2004. bile su ohrabrene britanskom podrškom prilikom svog ulaska u EU, ali su nakon tog pristupanja iste zemlje bile zaprepašćene i razočarane nevoljom Britanije da se izjasni u prilog budžetu EU koji bi olakšao prilagođavanje novih zemalja na članstvo u EU. Neki su se prisetili stare priče o Danajcima i ozbiljno su posumnjali u dugoročniju pouzdanost Britanije kao partnera. (44)

Činjenica ostaje da buduća proširenja posle ulaska Bugarske i Rumunije nisu nikakav stvarni prioritet za EU. EU još ima problema da apsorbuje istočne zemalje koje su joj pristupile. Uz to pregovori sa Turskom o mogućem pristupanju naići će na brdo raznoraznih prepreka. Postoji otvoreno protivljenje pojedinih zemalja

ulasku ove muslimanske zemlje u EU. Ovo je najočiglednije u Francuskoj, Austriji, Kipru i Nemačkoj. Jedna od značajnih prepreka je i viđenje da je islam "politički pokret koji pravi maskaradu kao religija". (45) Simon Jenkins piše da "mi ne možemo da otvorimo novine ili da uključimo radio-stanicu ili televizijski kanal a da se ne suočimo sa sukobom koji se tiče islama". (46) Dobar deo migranata iz muslimanskih zemalja želi da u EU bira prilagođavanje na novu sredinu kao "iz jelovnika", ali ne i da se integriše u domaći "evropski paket". Mnogi se sećaju izjave Tajipa Redžepa Erdogana, sadašnjeg premijera Turske: "Džamije su naše kasarne, kupole su naši šlemovi, minareti su naši bajoneti, a vernici su naši vojnici", zbog koje je 1998. zaradio 10 meseci zatvora zbog izazivanja verske mržnje. (47)

Iako je to potpuno protiv temeljnih i pravno zagaranovanih principa o slobodi kretanja robe, usluga, kapitala i ljudi unutar EU, Francuska i Španija pokušavaju da blokiraju kupovinu domaćih preduzeća iz oblasti energetike od firmi koje su iz drugih zemalja partnera u EU. Isto pokušava da učini i Poljska u oblasti bankarstva. Takav novi nacionalni protekcionizam može ozbiljno da uzdrma jedinstveno tržište u EU i dovede u pitanje skoro pola veka ekonomske integracije. (48) Da li je EU postala preširoka i preduboka? Da li velike i snažne zemlje unutar EU, u ovom slučaju Francuska, Španija i Poljska, primenjuju u ovim slučajevima prvi geopolitički zakon da zemlje uvek prvobitno donose odluke u korist sopstvenog nacionalnog interesa?

Ko je mogao da pretpostavi 1980. kako će svet i Evropa da izgledaju 1990? To nije pošlo za rukom ni zanesenjcima iz akademskih krugova. Drugi opšti geopolitički zakon je da se politička stvarnost često brzo i lako menja. Zbog toga su predviđanja budućnosti duža od, recimo, pet godina podložna vrlo velikim greškama i teškim promašajima u dinamičnom svetu u kojem živimo.

Pojedine države i savezi raspadaju se (relativno brzo) i stvaraju se novi. Postojeći savezi menjaju svoj sadržaj i smisao. Francuska, zemlja osnivač EU ili Evropske ekonomske zajednice, kako se zvala 1957, gubi dozu interesa za EU jer posle istočnog proširenja Unije ne može više da projektuje svoje nacionalne interese preko interesa EU. Geopolitičko okruženje u EU bitno se promenilo. Francusko i holandsko ne ustavu EU 2005. nije bilo protivljenje Francuza i Holanđana budućoj EU, već delom protivljenje tome šta je EU već postala.

EU je postala i ostala izrazito slojevita organizacija tokom devedesetih. Pojedini očekuju blistavu budućnost EU. Drugi porede sadašnje stanje u EU sa stanjem u kojem je bila bivša SFR Jugoslavija 1988. Treći smatraju da se EU kreće u pravcu zone slobodne trgovine (nešto dublje od sporazuma o oblasti slobodne trgovine između SAD, Kanade i Meksika). (49) Neka vrsta slojevite ili možda "skraćene" EU sigurno će da opstane i postoji u budućnosti. Srbija je jako mala zemlja koja treba da učini napore da se prilagodi EU. Zanimljive, čak poučne primere kako to čine zemlje u susedstvu Srbije izneo je Zmago Jelinčić u razgovoru za *NIN*. (50) Kasno je, ali ne i prekasno uspostaviti čvršće i dublje odnose sa EU.

U celokupnoj priči ne treba zaboraviti na Rusiju kao partnera. Ovo je zemlja koja nije bombardovala Srbiju, zalaže se za njeno teritorijalno jedinstvo i koja postaje izuzetno materijalno bogata, ekonomski dinamična i tržišno izbirljiva. Cena barela nafte bila je \$20 do pre nekoliko godina. Sada se povisila na skoro \$100. Izgledi su da će ovakvo stanje ostati još dosta vremena u budućnosti. Ekonomska i druga situacija u Rusiji bitno se poboljšala u relativno kratkom roku.

## 12. Zaključak

Stav autora u vezi sa pristupanjem Srbije EU odavno je iznesen u članku pod naslovom "Podloga za brže razmišljanje" i objavljen je u *Ekonomskoj politici* 14. 3. 1988. Članak je bio ishod javnih predavanja i nastupa godinu dana ranije. Autor se zalagao za podnošenje molbe za otpočinjanje pregovora o pristupanju tadašnje SFR Jugoslavije EU. Tada je EU bila zajedničko tržište i bila je izdašna u davanju fondova nerazvijenim područjima u zemljama članicama. Da smo tada pregovarali i ušli u EU, a to je bilo moguće (setimo se ponude Đanija de Mikelisa i drugih zvaničnika), sve bi bilo lakše, brže, jeftinije i tada bi se sigurno izbegao rat i tegobe koje su sledile. U doba kada se ovaj autor javno zalagao za pristupanje EU, ne zaboravimo da je to bilo razdoblje jednopartijskog sistema, po pomenutom članku, ali i po ostalima koji su sledili u dnevnoj i stručnoj štampi, odmah je osuto samo "drvlje i kamenje" sa mnogih strana.

Niko autoru do sada nije pokazao, ili ukazao na neki objavljeni članak koji se zalagao za pristupanje naše otadžbine EU, a koji je bio objavljen pre autorovog. To što je negde neko verovatno govorio na tu temu, to nije prevazilazilo granice kućne ili neke zatvorene salonske rasprave. Autor bi voleo da zna u kom su tada forumu Saveza komunista bili 1987–1988. pojedini sadašnji veliki javni pobornici ulaska Srbije u EU i šta su tada javno govorili i objavljivali, ako su imali šta da kažu na tu temu. (51)

EU je postala jedinstveno tržište i uključuje monetarnu uniju za 13 zemalja, a Srbija je osiromašila i zaostala. Pristupanje EU je jako otežano jer su standardi bitno pooštreni u odnosu na 1988, a EU ima mnogo manje volje i sredstava na raspolaganju za pomoć nerazvijenim regionima u odnosu na njihove potrebe. Rumunija i Bugarska su pristupile EU, ali nova proširenja nisu nikakav prioritet za EU.

“ Evropska unija je pažljivo pratila situaciju u Bukureštu i Sofiji. Iako nije očekivala da će obe zemlje završiti obavezne reforme u okviru zadatog vremena, ona se bar nadala da će primetiti znakove napretka. Umesto toga, reforme su stagnirale, a politička situacija u ovim državama je gora nego što je to bio slučaj pre njihovog pristupanja EU.” (52) Korupcija je i dalje endemska, tako da se u Briselu gleda na Bugarsku i Rumuniju kao na zemlje koje daju primer kako da se EU ne proširuje u budućnosti. Ovim dvema zemljama bilo je obećano pristupanje EU za 2007. (premda nijedna od njih nije bila potpuno spremna za članstvo). Nijedna zemlja kandidat više neće dobiti u budućnosti takvo blanko obećanje. Oli Ren (komesar EU za proširenje) izjavio je: „U budućnosti mi možemo da im pružimo ciljni datum za pristupanje, recimo 2014, ali ne i garancije.“ (53) Dakle za sve „grehove“ Bugarske i Rumunije (i ranije Poljske i drugih) prilikom pristupanja i života unutar EU, platiće verovatno vremensku i drugu „kaznu“ sve one zemlje koje su sada u čekaonici EU. Ako bude tako, ovo može da pruži nepovoljan signal koji može da uspori reforme u zemljama koje nastoje da pristupe EU. Ono što čeka pojedine zemlje iz čekaonice EU možda je samo neka ubrzana forma vrlo sporog procesa pristupanja EU.

Treba stremiti opštim ciljevima EU, ali u isto vreme zvaničnici Srbije moraju da naprave i prikažu domaćoj javnosti jasnu analizu:

- Šta se i kada dobija ulaskom u EU u kratkom, srednjem i dugom roku?
- Koliko to staje i čega moramo da se uskratimo na tom putu u kratkom, srednjem i dugom roku?
- Kakva su iskustva zemalja koje su ušle u EU 2004. i 2007? Šta tu može da se nauči? Da li su ove zemlje srećne i zadovoljne? EU je donela ovim zemljama bitna nematerijalna i određena materijalna poboljšanja. Istovremeno, EU je sobom donela i određene društvene stresove. Oni se ogledaju i u podeljenosti društva i nestabilnosti vlada (Mađarska, Poljska, Češka) tokom 2006. Poljska, recimo, postaje sve više skeptična i hladna zemlja prema EU i nepredvidiva u pogledu dalje integracije. (54) Slična situacija je i u Češkoj.
- Zbog čega se pojedine zemlje EU okreću ka “ekonomskom nacionalizmu” (čak protekcionizmu) umesto da prihvate dalju integraciju tržišta sa partnerima u EU? (55)

Velika opasnost na putu ka EU je način na koji se on prezentuje ili čak nameće narodu u Srbiji. U neku ruku to se čini na neki neokomunistički način. Do 1989. zvanična politička ideja vodilja u bivšoj Jugoslaviji bila je komunizam. Sada je ta crvena zvezda zamenjena žutom zvezdom EU. Kao što se ranije popreko gledalo (da budemo blagi) na one koji se “nisu slagali” sa crvenom zvezdom, sada mnogi na isti način gledaju na one koji imaju rezerve u pogledu nove (ili prefarbane) žute zvezde.

„Ratoborno“ prezentovana evropska integracija Srbije od mnogih domaćih političara na udarnički način može samo da izazove otpor u narodu prema EU. Prvenstveno zbog toga što se tako nešto već jako dugo obećava i predočava (od pada Miloševića sa vlasti 2001), čine se ozbiljni državni napori na tom putu, ali ništa opipljivo i vidljivo narod ne oseća u stvarnosti. Setimo se samo pitanja viza za ulazak u EU. Ponižavajući redovi pred ambasadama su sve duži, a broj zatvorenih preduzeća godinama je sve veći. A jednom, ako i kada se pristupi EU, pitanje je u kojem će se „spoljašnjem“ krugu unutar Unije naći Srbija. Ovo se mora jasno unapred predočiti narodu naše otadžbine, ali to se, nažalost, ne čini. Ostaje pitanje da li je to zbog neznanja, nemara, manipulacije ili nečeg četvrtog?

Potpuno neodmerena, neodgovorna i „olako obećana brzina“ ulaska Srbije u EU do određene godine (lane je obećavana 2012, ove godine se obećava 2014) od pojedinih političara u Srbiji i slast od koristi koje ovo sobom donosi nema nikakvog utemeljenja u stvarnosti. Kao što smo već ranije primetili u ovoj raspravi, za takve stvari se mala Srbija (u stvarnosti) mnogo i ne pita.

Predviđanje Božidara Đelića, potpredsednika Vlade Srbije, da će Srbija pristupiti EU na Vidovdan 2014. predstavlja veliki „iskorak u prazno“. Razumemo potrebu da političari treba da nose dozu optimizma u društveni život, ali ko garantuje da će Srbija tada pristupiti EU? Da li će to biti baš na stogodišnjicu izbijanja Prvog svetskog rata? Često se na zapadu optužuje Srbija za izbijanje tog rata. Taj datum je vrlo loše izabran. I Zoran Živković je svojevremeno, kao predsednik Vlade Srbije, predviđao da će Srbija biti u EU 2007. (56) I gde se sada nalazi Srbija? Nemački ambasador (a Nemačka je zemlja koja ima jedan od presudnih uticaja u EU) Andreas Cobel je za vreme mandata u Srbiji procenio (aprila 2007) da Srbija treba da radi na tome da za 20 do 25 godina bude u EU. (57) Priča se o statusu kandidata za članstvo u EU, a još nije potpisan Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju. Ovaj ugovor treba i da ratifikuje 27 zemalja EU i Srbije. Kandidatura dolazi tek posle toga. Proći će još dosta vremena, neizvesnosti i velikih uslovljavanja dok Srbija stigne do statusa kandidata za članstvo u EU. Kada se otpočinu pregovori o pristupanju EU, tada Srbiju čeka bar 1.918 navedenih prepreka.

Treba odati priznanje i poštovanje dobrom delu političara u Srbiji jer oni mnogo znaju o politici. Međutim, oni znaju manje o ekonomiji, još manje o EU, ništa o njenoj unutrašnjoj dinamici i još manje od ništa o njenoj budućnosti! To ne zna

niko. Ne zna se ni da li će 2014. EU da postoji. Da li će do tada da dođe neki politički ili ekonomski cunami i kakvo će da bude njegovo dejstvo? (Recimo: energetska kriza, zarazne bolesti, monetarni šok, teroristički napadi, rat, prirodne nepogode, demografska kriza,...) Ako EU bude postojala, koja će da bude njena sadržina i oblik? Da li će tako nešto da bude primamljivo za zemlje da ostanu u članstvu EU? (58) Da li će neke da je napuste? (59) Setimo se nedavnih raspada raznih saveznih država u Evropi (SSSR, Čehoslovačka, SFRJ, Srbija i Crna Gora), ili vojnopoličkih i ekonomskih saveza (Varšavski pakt, Savet za uzajamnu ekonomsku pomoć). I setimo se ozbiljnih političkih zaklinjanja na "večnu vernost" tim državama i savezima. I setimo se kako je sve to prošlo. Jako brzo (geopolitika). Ako živimo u istorijskom razdoblju integracije, tada treba da se setimo da je Evropa 1990. imala 32 zemlje, a da ih u 2007. godini ima 49.

Interes EU u pogledu rešavanja teškog pitanja Kosova i Metohije prvenstveno je i isključivo sopstveni: da pokuša da očuva potencijalno krhku zajedničku spolju politiku EU. To je težak zadatak jer razne zemlje unutar EU imaju različite nacionalne prioritete i osetljivosti u pogledu ovog pitanja jer se i njima slično može uskoro dogoditi ili se već dogodilo (severni Kipar), a da rešenje nije na vidiku.

Mladu demokratiju u Srbiji niko ne dovodi u pitanje, ali je EU svesna njene krhkosti. Demokratija u Srbiji treba da nastavi da se razvija, i u ovome spoljni faktor kao što je to EU može da pruži određenu podršku, pogotovo u bliskoj budućnosti. Kakva će ta podrška da bude, to će se videti možda uskoro. Da li će možda taj strani faktor da podrži gubitak dela teritorije Srbije? Kako će to da potrese Srbiju koja se svesrdno zalaže za demokratske vrednosti zapada? Ako dođe do isecanja dela teritorije, da li taj odsečeni deo Srbije može da posluži kao primer oblasti u kojoj vlada demokratija, zakon, red, sloboda kretanja ljudi, u kojoj se poštuju manjinska prava, i u kojoj postoji odsustvo trgovine drogom i ljudima? Da li takvu oblast Srbije treba "nagraditi" nezavisnošću zbog velikih demokratskih dostignuća koja mogu da služe drugima za ugled? (60) Da li će države EU čiji je pravno-politički sistem zasnovan na temeljima pravnih presedana stvoriti međunarodni presedan (na štetu Srbije) za koji će posle da kažu da taj presedan u stvari i nije presedan? (61)

Imajmo istovremeno na umu da je budućnost pojedinih država u EU neizvesna. Postoje snažne regionalne tendencije ka još većjoj autonomiji od postojeće, čak do nezavisnosti. Setimo se samo Belgije (flamanski i valonski deo), Španije (Katalonija i Baskija), severa Italije, Francuske (Korzika), Britanije (Škotska, Vels i Severna Irska). (62) Da ne pominjemo Balkan, kavkasku oblast, Bliski istok, Afriku ili Aziju (Šri Lanka, Filipini, Kašmir, Tajvan,...) Da li će još da postoji monetarna integracija u EU i da li će i dalje da postoji evro? (63) Da li će takva EU da bude prihvatljiva, primamljiva i potrebna Srbiji? Sve to treba uključiti u javno razmatranje i odlučivanje.

Postoje ogromne i primamljive koristi od ulaska zemlje u EU. Ali priprema za ulazak zemlje u EU je povezana sa jako velikim troškovima, naporima, rizikom i neizvesnošću. Na tom putu Srbija može da pruži, voljno ili nevoljno, ozbiljne i dugom roku nepovratne stvari i prava (recimo EU možda može da zahteva i novu regionalizaciju Srbije koja možda može da se završi u nekom trenutku i raspadom Srbije), a bez garancije da će na kraju procesa Srbija pristupiti EU. Međutim, ostati izvan tokova EU može da predstavlja još veći rizik, neizvesnost i opasnost. Ima ipak više zemalja koje teže da se priključe EU nego što ih ima koje razmišljaju (zasada) da je napuste. Na kraju, ipak ostaje na narodu da odluči o ovako bitnom pitanju po našu otadžbinu, ali krajnja odluka naroda mora da bude utemeljena na dobroj prethodnoj obaveštenosti. *Festina lente!* (Potrči polako.)

Novi Sad, 12. 11. 2007.

#### Literatura

European Commission (2006), "Enlargement Strategy and Main Challenges 2006–2007", Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, Brussels, 8. 11. 2006. COM (2006) 649.

European Commission (2007), "Enlargement Strategy and Main Challenges 2007–2008", Communication from the Commission to the Council and the European Parliament, Brussels, 6. 11. 2007. COM (2007) 663.

Jovanović, M. (1985), *Ekonomika Evropske ekonomske zajednice*, Beograd, Savremena administracija.

Jovanović, M. (2004), "Eastern enlargement of the EU: a topsy-turvy endgame or permanent disillusionment", *Journal of Economic Integration*, vol. 19, str. 830–868.

Jovanović, M. (2005), "Turkey in the European Union: Euthanasia or the Rejuvenation of Europe?", *Associazione Universitaria di Studi Europei (AUSE)*, Venice, July.

Jovanović, M. (2006), *Evropska ekonomska integracija*, Beograd, Ekonomski fakultet.

Jovanović, M. (2006), *The Economics of International Integration*, Cheltenham, Edward Elgar.

Fusnote:

1. Zahvalan sam Dragošu Kalajiću koji mi je pružio osnovne ideje i podsticaj još 2005. da napišem ovu raspravu. Đorđe Vukadinović me je ohrabrio da je bitno preuredim i osvežim. Ljiljana Jovanović je sa pažnjom pročitala tekst i savetovala kako da ga učinim jasnijim.

Izneti stavovi predstavljaju isključivo gledište autora i ne obavezuju nikog drugog.

Autor je redovni član Matice srpske u Novom Sadu.

2. [http://www.nspm.org.yu/ekonomskapolitika/2006\\_mm\\_eu1.htm](http://www.nspm.org.yu/ekonomskapolitika/2006_mm_eu1.htm)

3. *The Economist*, "Shadows at Europe's heart", 14. 10. 2006, str. 30.

4. "Novi rigorozni uslovi za članstvo u EU će biti obeshrabrujući signal zemljama kao što su to Turska, Srbija i Bosna koje već veruju da je put za prijem u članstvo EU zaprljan preprekama." G. Parker i D. Dombey, "EU to start closing doors to the east", *Financial Times*, 14. 12. 2006.

5. "Političari iz istočne Evrope koji su slabi, varljivi, koji liče na klovnove, koji su nevaspitani, svadljivi, razbojnici i korumpirani unose rizik koji može da uništi već oslabljen entuzijazam glasača u zapadnoj Evropi za podršku daljim proširenjima EU" (*The Economist*, "Europe's fraying fringe", 14. 10. 2006, str. 13.).

6. *The Economist*, "Outgrowing the Union" A survey of EU, 25. 9. 2004, str. 9.

7. Hapšenje i isporučivanje svih traženih Haškom tribunalu je jedan od uslova EU. Ne zaboravimo da su pojedini optuženici našli utočište unutar š engenske zone u EU pre nego što su tamo bili lišeni slobode.

8. Kada je 2005. u BJR Makedoniji bio utamničen vladika Srpske pravoslavne crkve Jovan, EU je jedva primetno i blago protestovala zbog takvog postupka jer je smatrala da je takav postupak neprimeren i neopravdan. Ipak, postojao je izvestan blagi protest EU. Zamislite samo šta bi se dogodilo kada bi neko u Srbiji utamničio nekog biskupa ili hodžu? Kakav bi tu tek bio protest i pritisak EU na Srbiju? Kada se, recimo, ponekad sporečkaju pripiti i kad u svadi padne nekoliko teških reči ili šamara, često i odmah dođe do intervencije Evropskog parlamenta, Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju, EU... jer takav ispad može da bude ishod međunacionalnih sukoba. Srbiju treba odmah disciplinovati. A kada na Kosovu i Metohiji dođe do masovne, vođene i dobro organizovane bune, napada na one koji nisu Albanci i spaljivanja 30 crkava i manastira, kao što je to bio slučaj 17. i 18. 3. 2004. (19 ubistava, uništenje 600 kuća i proterivanje 4.000 lica) pred očima brojnih i dobro opremljenih NATO trupa, tada...

Istovremeno treba da se setimo 11. 3. 2001. kada su talibanski muslimani u Avganistanu srušili dve velike statue Bude uprkos bučnom međunarodnom diplomatskom pritisku da se to ne čini. Posle takvog nepotrebnog i nerazumnog rušenja navedenih verskih objekata, digla se snažna buka u medijima širom sveta. Tako velika buka i politički pritisak širom sveta su izostali kada je došlo do uništenja hrišćanskih svetinja iz 14. i 15. veka na Kosovu i Metohiji. Videće se uskoro i stav EU i njenih zemalja članica u vezi sa konačnim statusom Kosova i Metohije. Kakav god da bude taj stav EU i ostalih bitnih igrača na međunarodnoj političkoj sceni, efekat će biti kao pad staklene vaze sa velike visine: udar je naj snažniji na mestu na koje je pala vaza, ali rasprskavanje srče će da povredi okolinu. Prilično široku.

9. U cilju smirivanja velike seljačke bune 1381. protiv poreza po glavi stanovnika, feudalnog ropstva i monopola na tržištu, engleski kralj Ričard II je obećao pobunjeničkim vođama Vatu Tajleru i Ričardu od Valingforda da će okončati represiju seljaka i ograničiti moć vlastele. Čim je seljaštvo bilo umireno, a buna prekinuta, kralj je izjavio: "Hulje ste bili, i hulje ćete i ostati." Ovo znači da patricijska obećanja data "malim ljudima" ne obavezuju. I feudalno ropstvo se vratilo.

10. M. Green i A. Jones, "Chad releases seven after Sarkozy flies in", *Financial Times*, 5. 11. 2007.

11. B. Čpajak, "Sudbina prisilnih povratnika", *Politika*, 6. 10. 2007.

12. Proterivanje Roma i unutar EU uzelo je većeg maha novembra 2007. Italija je donela dekret po kojem može da protera državljane EU koji su u vezi sa radnjama koje stoje van zakona. Po ovom pravu proterivani su rumunski Romi nazad u Rumuniju.



13. M. Kapor (2006). *Putopis kroz biografiju*, Beograd, Knjiga komerc, str. 266.

14. Kada je 2005. bio ubijen bivši libanski premijer Rafik Hariri, „međunarodna zajednica“ je osnovala komisiju za istragu i istinu o ovom atentatu. Takva međunarodna komisija nije osnovana u slučaju atentata na premijera Srbije Zorana Đinđića koji je bio na vlasti i koji je bio prihvaćen i slavljen kao veliki prijatelj zapadnog demokratskog sveta. Zbog čega ta ista „međunarodna zajednica“ nije osnovala komisiju za istragu i istinu o ovom atentatu? Da li zbog toga što bi moglo da ispliva na površinu nešto neprijatno i zaprepašujuće?

15. *Euronews*, 8. 11. 2007.

16. F. Riccardi, „EU/Turkey: merit and value of a decision that is in itself insignificant“, *Bulletin Quotidien Europe*, 13. 12. 2006, str. 3. Bugarska je, recimo, oktobra 2007. uslovlila svoju saglasnost za potpisivanje Sporazuma o pridruživanju i stabilizaciji EU sa Crnom Gorom zahtevom da se ime evropske valute „euro“ napiše u bugarskom prevodu kao „evro“.

17. E. Krasniqi, „Brussels tells Macedonia to secure rights of ethnic Albanians“, *EUobserver*, 18. 7. 2007.

18. Postoji i nepisani deo akcija koji se podrazumeva i koji se tiče političke časti, odgovornosti i ozbiljnosti. Recimo, ako neki ministar podnese ostavku, tada je zaista i podnese i ophodi se prikladno ostavci. Ta osoba ostaje ministar, ali u ostavci, i radi samo neodložne male tekuće poslove do izbora novog ministra. Nema velikog izlaska u javnost i priče dok je u ostavci i velikih poduhvata koji se tiču državnih poslova. Ovome treba da se nauče i pojedini ministri u Srbiji iako je to prilično teško. Vlast je snažan i delotvoran opijum sa kojeg nema brzog i lakog „skidanja“.

19. D. Cronin, „Environmental challenge for accession ten“, *The European Voice*, 28. 5. 2003, str. 14.

20. *The Economist*, „Outgrowing the Union“, A survey of EU, 25. 9. 2004, str. 15.

21. Bivši član Evropske komisije kritikovao je Komisiju zbog preteranog uplitanja u unutrašnje poslove zemalja članica EU (M. Beunderman, „Ex-commissioner warns against Brussels federalism“, *EUobserver*, 9. 11. 2006).

22. Kipar može da bude isturena zemlja koja može da spreči pristupanje Turske EU. Ipak, treba se priseliti da i druge zemlje EU kao što su to recimo Austija, Nemačka i Francuska imaju snažne rezerve u pogledu pristupanja Turske EU. Pojedini se boje i slobodnijeg pristupa vrlo agilnog islama Evropi.

23. Andreas Cobel, nemački ambasador u Srbiji, ovo je izdaleka nagovestio još aprila 2007. kao mogućnost, ali to nije bilo direktno povezano sa domenom pristupanja Srbije EU. (BBC, „Izvinjenje Andreasa Cobela“, 12. 4. 2007. [http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2007/04/printable/070412\\_cobel\\_kosovo.shtml](http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2007/04/printable/070412_cobel_kosovo.shtml) [posećeno 6. 11. 2007]). Ovakav pregovarački džoker u rukama EU i sredstvo za snažan pritisak na Srbiju ne treba izgubiti iz vida.

24. Transdnjestrija (Moldavija), Južna Osetija i Abhazija (Gruzija), Nagorno-Karabah (Azerbejdžan), severni Kipar, da ne nabrajamo dalje, samo čekaju kakvo će biti rešenje statusa Kosova i Metohije, pa da tu pronađu nešto za sebe.

25. Evropski savet (institucija EU) ne treba mešati sa Savetom Evrope koji je posebna institucija na koju ćemo se osvrnuti kasnije.

26. H. Mahony, „EU split into several camps on Russia strategy“, *EUobserver*, 7. 11. 2007.

27. E. Krasniqi, „Kosovo future fuels serious EU divisions“, *EUobserver*, 10. 9. 2007.

28. Fisher, S., R. Sahay i C. Végh (1998), „How far is eastern Europe from Brussels?“, IMF Working Paper, WP/98/53, str 28. Economic Commission for Europe (2002). *Economic Survey of Europe 2002 No.1*. New York: United Nations, str. 183.

29. G. Parker i H. Simonian, „De Villepin blames EU malaise on enlargement“, *Financial Times*, 27. 1. 2006; G. Parker i C. Condon, „Some Balkan states may find EU's door closed“, *Financial Times*, 7. 4. 2006; *The Economist*, „In praise of enlargement“, 30. 9. 2006; T. Barber, „Corruption in the way of reform in west Balkans“, *Financial Times*, 30. 10. 2007.

30. E. Krasniqi i M. Beunderman, „Merkel moots „privileged partnership“ for Balkans“, *EUobserver*, 17. 3. 2006.

31. Predsednik Evropske komisije Barozo je izjavio "Završena je era proširenja EU" (D. Macshane, "Patronising Turkey is a dangerous game for Europe", *Financial Times*, 11. 10.2 006.).
32. Sinn, H. (2004). "EU enlargement, migration and the new constitution", CESifo Working Paper No. 1367, str. 17.
33. U razdoblju maj 2004 – avgust 2006 u Britaniju je zvanično migriralo 447.000 radnika iz srednje i istočne Evrope (najviše iz Poljske). Njih 427.000 dobilo je dozvolu za rad. To je 30 puta više migranata nego što je bilo očekivano u Britaniji (H. Mahony, "427,000 migrate to UK since EU enlargement", *EUobserver*, 23. 8. 2006). Najveći broj migranata je našao zaposlenje u građevinarstvu, restoranima i hotelijerstvu. Do septembra 2007. broj migranata iz istočne Evrope povećao se u Britaniji na 700.000 (B. Malkin, "Migrants should pay for our services", *Telegraph*, 24. 9. 2007).
34. C. Condon, N. MacDonald i G. Parker, "EU membership plan drives Kosovo offer", *Financial Times*, 30. 7. 2007.
35. Ako, recimo, neko na nesreću bude povređen i onesposobljen tuđom krivicom u saobraćajnoj nesreći, tada bi mogao da bude siguran da će sud, ako dođe do spora sa osiguravajućim društvom, doneti presudu u razumnom roku, i na takav način da će oštećenom biti nedvosmisleno nadoknađena puna načinjena šteta.
36. Bugarska je sredinom 1989. "iselila" 300.000 svojih domaćih Turaka u Tursku. Ovo ne tako davno izbacivanje iz države domaćih građana nije bilo zapaženo kao stavka u pregovorima o pristupanju Bugarske EU. Ovako nešto je nezamislivo u pogledu Srbije.
37. Ovo bi možda dovelo i do raspodele državnih fondova na navedene grupe. Ovde treba imati na umu i ozbiljne demografske probleme. U Srbiji već godinama ima više umrlih od rođenih!
38. Ostaje da se vidi da li bi u ovu grupu mogli da se svrstaju i Honvedi (i njima slični) koji su imali skup 2004. u Novom Sadu i 2005. u Subotici.
39. Council of the European Union, "Presidency Conclusions", 16879/06, Brisel, 15. 12. 2006, str. 3.
40. Đ. Vukadinović, "Između vlade i kosovskog zaveta", *Politika*, 20. 2. 2007.
41. "Les traités, voyez vous, sont comme les jeunes filles et comme les roses: ça dure ce que ça dure" (I. Macleod, I. Henry and S. Hyett (1998). *The External Relations of the European Communities*. Oxford : Clarendon Press, str. v).
42. M. Wolf, "This is a cynical plan for unnecessary European Treaty", *Financial Times*, 20. 6. 2007.
43. M. Beunderman, "EU constitution architect deplors cosmetic text changes", *EUobserver*, 17. 7. 2007.
44. J. Cienski, G. Parker i J. Thornhill, "Friction with UK causes Poland to look for new allies", *Financial Times*, 12. 12. 2005.
45. "Leading article: An end to tolerance", *The Sunday Times*, 12. 2. 2006.
- Postoji međudržavna Organizacija islamskih država (Organization of the Islamic Conference) koja zastupa interese preko 50 država članica i koja ima stalnu delegaciju pri UN. Bilo bi zanimljivo videti reakciju "međunarodne zajednice" na osnivanje Organizacije pravoslavnih država pod vođstvom Rusije (ili Grčke) ili na osnivanje Organizacije hrišćanskih država koja bi unutar UN zastupala sopstvene interese.
46. S. Jenkins, "Under Straw's veil of moderation a fancy piece of political footwork", *The Sunday Times*, 8. 10. 2006.
47. BBC, "Turkey 's charismatic pro-Islamic leader", 4. 11. 2002.
- <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/2270642.stm> (posećeno 6. 11. 2007).
48. G. Parker, "Barbed response: how Europe could be rent asunder by barricades to business", *Financial Times*, 22. 3. 2006.
49. Stratfor, " Europe 's new trade approach", 18. 9. 2006.

50. G. Papić, "Hvala bogu što imate Putina", *NIN*, 8. 11. 2007.

51. Pojedini od takvih sada sede u raznim nevladinim organizacijama. Ovakve grupe građana niko nije izabrao na izborima. One su tu da „guraju“ pojedine specifične interese. Neke od ovakvih organizacija su za poštovanje (zaštita zdravlja, zaštita prirode i sl.), dok su druge očigledni trojanski konji i janičari. Javnost ima pravo da zna ko su ti ljudi? Šta su to učinili tako dobro u životu (što može da posluži kao primer drugima) da mogu da se (samo)predstavljaju kao svojevrsni „cenzori“ po određenim pitanjima u društvu? Ko plaća takve organizacije? Ako se ovo sazna, tada će biti jasnije poreklo i usmerenje njihovog delovanja.

52. Stratfor, "Romania, Bulgaria: a six-month slap on the hand?", 1. 6. 2007.

53. G. Parker, K. Hope i C. Condon, "Europe "s errant entrants", *Financial Times*, 12. 6. 2007.

54. Stratfor, "EU: protectionism versus progress at the EU summit", 23. 3. 2006; "Her own voice", *The Times*, 28. 6. 2006; "Last days of Poland"s EU springtime?", *European Voice*, 8. 6. 2006. str 7; J. Cienski i G. Parker, "Polish purge of pro-Europe officials prompts fears", *Financial Times*, 25. 7. 2006.

55. Primeri uključuju Francusku, Španiju, Poljsku i Italiju u vezi sa bankarstvom i energijom. (G. Parker "EU states "falling to open single market"", *Financial Times* 18. 7. 2006)

56. B. Čpajak i J. Cerovina, "Kad političari predviđaju budućnost države", *Politika*, 7. 8. 2007; "U EU od 2007. do 2014", *Politika*, 7. 8. 2007.

57. BBC, "Izvinjenje Andreasa Cobela", 12. 4. 2007.

[http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2007/04/printable/070412\\_cobel\\_kosovo.shtml](http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2007/04/printable/070412_cobel_kosovo.shtml) (posećeno 6. 11. 2007); *NIN*, "Što pre dati Kosovu nadziranu nezavisnost", 14. 4. 2007.

58. Britanski laburisti i konzervativci su se sporili o potrebi ulaska zemlje u članstvo EU i ostajanja u njemu od samog pristupanja EU 1973. Međutim, britanski biznis je uvek davao podršku učešću Britanije u EU. Sve do nedavno. Sektor britanskih usluga (finansije) počeo je da se okreće protiv daljeg britanskog učešća u EU. Regulativa EU ne obraća dovoljnu pažnju na posebnost londonskog finansijskog tržišta. Dok Brisel donosi propise i brine o zaštiti malih ulagača, dotle London posluje na veliko. Regulativa EU ograničava biznis u Londonu i zbog toga se ovaj snažan i uticajan ekonomski sektor okreće protiv ostajanja Britanije u članstvu EU. ("Boardrooms go cold on the single market", *Financial Times*, 17. 10. 2006; G. Rachman, "City of London falls out of love with Brussels", *Financial Times*, 11. 12. 2006; N. Blackwell, "The forces pushing away from European integration", *Financial Times*, 29. 1. 2007.)

59. Grenland, autonomna danska teritorija, nakon referendum 1985. napustila je EU. Grenland je smatrao da je u njegovom interesu da bude uzvan EU.

Generalni direktori britanskih preduzeća (anketirano ih je 1.000) izjasnili su se u velikoj većini u prilog ponovnim pregovorima o učešću Britanije u EU. Anketirani smatraju da je teret koji stiže iz Brisela na poslovanje njihovih preduzeća veći od koristi koje dolaze od učešća u jedinstvenom tržištu EU. Ovi direktori se zalažu za vraćanje zakonodavnog prava u Britaniju iz Brisela (J. William, "Business chiefs say EU rules outweigh benefits", *Financial Times*, 16. 10. 2006).

O istupanju Britanije iz EU se raspravlja i u akademskim krugovima: P. Minford, V. Mahambare and E. Nowell (2005). Should Britain Leave the EU? Cheltenham : Edward Elgar.

Videti takođe G. Papić, "Hvala bogu što imate Putina", *NIN*, 8. 11. 2007.

60. Evropska komisija smatra da "situacija na Kosovu nastavlja da ima potrebu za značajnim međunarodnim prisustvom" (European Commission, 2007, str. 4).

61. Ovo je nadrealno, isto kao što je belgijski slikar nadrealista Rene Magrit naslikao jasnu lulu i u okviru te slike i ispod lule napisao: "Ovo nije lula".

62. S. Jenkins, "We"d be a more united kingdom with an independent Scotland", *The Times*, 17. 9. 2006; "Discordant union", *Financial Times*, 4. 12. 2006; A. Salmond, "Is an independent Scotland economically viable?", *Financial Times*, 13. 12. 2006.

63. J. Kay, "If Italy thinks unthinkable about the eurozone", *Financial Times*, 12. 9. 2006.

Od 2010. počinje masovni odlazak generacije rođene posle Drugog svetskog rata u penziju. Doći će do velikog pritiska na državne budžete u zemljama u kojima država garantuje penzije. Biće izuzetno teško održiv aranžman unutar evrozone o zadržavanju budžetskog deficita do 3 odsto društvenog proizvoda. Ili će doći do sniženja garantovanih penzijskih obaveza (ovo može da izazove masovne proteste), ili će doći do velikog i neželjenog „zemljotresa“ unutar evrozone (koji može možda da se predvidi). Obratite veliku pažnju na evrozonu po ovom pitanju u razdoblju 2010–2015. Uz ovo, zemlje u evrozoni imaju zajedničku monetarnu, ali ne i zajedničku fiskalnu politiku, što otežava funkcionisanje zone monetarne integracije. Evropa je puna primera monetarnih unija zasnovanih na zlatu koje su se raspale. Sadašnja monetarna unija je zasnovana na (zasada) vrlo čvrstom obećanju država članica. Ali to je samo obećanje. Videćemo šta će se dogoditi kod prve veće krize. Da li monetarna unija bez političke unije ima budućnost?

Zemlje u kojima je najveći rizik po pitanju demografije su Češka, Grčka, Kipar, Mađarska, Portugalija i Slovenija (L. Kubosova, "Ageing population puts six EU state budgets at 'high risk'", *EUobserver*, 12. 10. 2006). Ovome bismo dodali bar još Italiju.

---

Copyright by NSPM